

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

Stiven Bozhinoski

**POMEN OBVEŠČEVALNO VODENE
POLICIJSKE DEJAVNOSTI ZA
OMEJEVANJE
KRIMINALITETE**

Diplomsko delo

univerzitetnega študijskega programa Varstvoslovje

Ljubljana, marec 2020

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

POMEN OBVEŠČEVALNO VODENE POLICIJSKE DEJAVNOSTI ZA OMEJEVANJE KRIMINALITETE

Diplomsko delo

Študent: Stiven Bozhinoski
Študijski program: Univerzitetni študijski program Varstvoslovje
Mentor: izr. prof. dr. Anton Dvoršek

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju dr. Antonu Dvoršku za strokovne usmeritve in pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Za pogum hvala mojima staršema, ki sta me ves čas študija spodbujala in mi s svojim zaupanjem dajala moč, da sem vztrajal in študij dokončal. Hvala za podporo v času pisanja diplomskega dela.

Pomen obveščevalno vodene policijske dejavnosti za omejevanje kriminalitete

Ključne besede: policijski model, obveščevalno vodena policijska dejavnost, kriminalističnoobveščevalna dejavnost, slovenska policija.

Povzetek

V času krčenja finančnih sredstev, s katerimi razpolagajo policijske organizacije in vse večjega naraščanja števil kriminalnih dejanj se poraja vprašanje o možni vpeljavi novega policijskega modela, ki bi zamenjal stari militaristični model, ki se kaže kot neučinkovit zaradi česarmora policija narediti temeljite sistemske spremembe. Danes za najučinkovitejši model vodenja velja model obveščevalno vodene policijske dejavnosti. Ta model skrbno razporeja razpoložljiva sredstva organizacije in se osredotoča na kazniva dejanja, ki so nevarna, ponavljajoča se in predstavljajo največji problem policije, torej tista kazniva dejanja, ki jih policija prioritarno obravnava.

Številne države članice Evropske unije, med njimi tudi Slovenija, so kot odgovor na moderni čas, ki za sabo vleče številne izzive, s katerimi se soočajo policijske organizacije, opredelile vpeljavo novega policijskega modela kot enega ključnih ciljev. V resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2007-2011 (2007) je bil prvič kot ključni cilj Slovenije v boju proti kriminalu določena vzpostavitev koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti.

Da bi bil potencial modela obveščevalno vodene policijske dejavnosti popolnoma izkoriščen, je potrebno njegovo razumevanje s strani vseh zaposlenih v policiji. Nujno potrebno je upoštevanje vseh njegovih faz obveščevalnega ciklusa, kajti vsaka faza nadgrajuje prejšnjo, tako da so faze med seboj povezane. Nujna je izdelava kakovostnih končnih obveščevalnih izdelkov, ki bodo pravočasno posredovani vodstvenim kadrom, in bodo s podanimi priporočili pripomogli k čim učinkovitejšemu sprejemanju odločitev, ki bodo nedvomno vplivale na kakovostnejše in varnejše življenje državljanov.

Ugotovili smo, da si slovenska policija prizadeva za vpeljavo obveščevalno vodene policijske dejavnosti, čeprav je poznavanje delovanja novega modela še dokaj slabo. Zato bo potrebno še veliko izpopolnjevanja zaposlenih na tem področju.

The importance of intelligence-led policing for crime reduction

Keywords: police model, intelligence-led police activity, criminal intelligence activities, Slovenian police.

Abstract

At a time of shrinking financial resources at the disposal of police organizations and a growing number of criminal acts, the question arises of the possible introduction of a new police model to replace the old militaristic model, which gives indications that it is ineffective and that the police must make fundamental systemic changes. Today, the most effective model of leadership is the model of intelligence-led policing. This model carefully allocates the available resources of the organization and focuses on crimes that are dangerous, repetitive and represent the biggest problem of the police, ie those crimes that the police deal with as a priority.

Many European Union member states, including Slovenia, have identified the introduction of a new police model as one of the key objectives in response to modern times, which entail many challenges facing police organizations. The resolution on the national program for the prevention and suppression of crime for the period 2007-2011 (2007) for the first time set the establishment of the concept of intelligence-led police activity as a key goal of Slovenia in the fight against crime.

In order to fully exploit the potential of the intelligence-led policing model, it needs to be understood by all police officers. It is imperative to consider all of its phases of the intelligence cycle, as each phase builds on the previous one so that the phases are interconnected. It is necessary to produce high-quality final intelligence products, which will be provided to management in a timely manner, and with the given recommendations will help to make decisions as efficiently as possible, which will undoubtedly affect the quality and safer life of citizens.

We found that the Slovenian police is striving to introduce intelligence-led police activity, although knowledge of the operation of the new model is still quite poor. Therefore, a lot of training of employees in this area will be needed.

Kazalo vsebine

1 Uvod	1
1.1 Cilji in teze zaključnega dela.....	2
1.2 Predpostavke in omejitve zaključnega dela	3
1.3 Predvidene metode zaključnega dela	3
2 Obveščevalno vodena policijska dejavnost.....	4
2.1 Vpeljava koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti v delo policij	6
2.2.1 Velika Britanija.....	7
2.2.2 Združene države Amerike (ZDA).....	10
3 Faze obveščevalno vodene policijske dejavnosti	14
3.1 Načrtovanje in usmerjanje	17
3.2 Zbiranje.....	19
3.3 Vrednotenje in obdelava	21
3.4 Analiza	24
3.5 Posredovanje.....	28
3.6 Ponovno vrednotenje.....	31
4 Drugi modeli policijske dejavnosti v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti	34
4.1 V skupnost usmerjeno policijsko delo v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti.....	34
4.2 V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti	37
5 Vpeljava koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti v delovanje slovenske policije ..	42
5.1 Potek dela policije v skladu z modelom obveščevalno vodene policijske dejavnosti	43
6 Uveljavitev OVPD v prihodnosti	47
6.1 Izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje.....	47
6.2 Upravljanje z informacijami	49
6.3 Sprememba organizacijske kulture	50
7 Razprava in preverjanje hipotez.....	51
8 Zaključek.....	53
Viri in literatura	54

Kazalo slik

Slika3.1: Obveščevalni cikel (Vir:Ratcliffe, 2008).	15
Slika3.2: IVU (Interpretacija, Vpliv, Udejanjanje) model ali 3-i model (Vir:Ratcliffe, 2008).....	17

Kazalo tabel

Tabela 3.3.1: Sistem 4x4 za vrednotenje informacij (Vir:Europol, 2000).....	23
Tabela 3.3.2: Kode, ki določajo zaupnost in dostop do informacije (Vir:Europol, 2005).....	24

1 Uvod

Zaradi vse bolj organizirane kriminalitete, ki ji niso ovira niti državne meje, in ker so organizirani kriminalci vedno korak pred policijo, so se organi pregona in odkrivanja kaznivih dejanj znašli v situaciji, ko potrebujejo nove modele in strategije soočanja s kriminaliteto. Sredstev, namenjenih nenehnemu izpopolnjevanju in izboljševanju tehnološke in logistične pripravljenosti je na pretek, medtem pa se policija sooča s številnimi ukrepi, ki prinašajo krčenje finančnih sredstev, kar se negativno odraža pri izvajanju tradicionalnega policijskega dela, ki temelji na zadostnem številu zaposlenih. Med nove modele in strategije soočanja s kriminaliteto spada tudi obveščevalno vodena policijska dejavnosti, ki je nadgradnja kriminalističnoobveščevalne dejavnosti.

Potparič (2014) ugotavlja, da se je razvoj koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti začel s spoznanjem, da pravi odgovor na hitro naraščanje kriminalitete ni v povečevanju števila zaposlenih v policiji, temveč v vzpostavitvi urejenega sistema zbiranja informacij, njihove analize in izdelave kakovostnih kriminalističnoobveščevalnih informacij, ki omogočajo jasno razumevanje kaznivih dejanj in kriminalitete, identifikacijo aktivnih storilcev kaznivih dejanj, ugotavljanje povezanih kaznivih dejanj in predvidevanje nastanka problemov.

Majhno število policistov se v situacijah, ko kriminaliteta narašča, sooča z ogromnimi količinami podatkov, pri čemer morajo poleg tega razumeti tudi kriminalno okolje. Zato se za določena področja zahteva bolj disciplinirano ravnanje s podatki in to je ključen trenutek, ko je prišlo do razvoja koncepta obveščevalnovodene policijske dejavnosti (Flood v Ratcliffe, 2004).

Obveščevalno vodena policijska dejavnost, ki predstavlja nadgradnjo kriminalističnoobveščevalne dejavnosti, se je v ZDA okrepila po tem, ko je prišlo do sklepa, da mora vsaka zvezna država vzpostaviti »sistem«, ki bi omogočal zbiranje, analiziranje in skladiščenje podatkov ter njihovo širjenje. Pri tem obveščevalne agencije vnašajo svoje podatke v sistem, po potrebi pa pridobivajo podatke iz istega sistema, ki so denimo vnesene vanj iz kake druge obveščevalne agencije.

Model obveščevalno vodene policijske dejavnosti je bil s Haaškim programom, ki ga je leta 2004 sprejel Evropski svet, na področju pravosodja in notranjih zadev v Evropski uniji (v nadaljevanju EU), vpeljan v varnostno strukturo EU. Državam članicam je bila dana naloga oblikovanja proaktivnega načina omejevanja hudih kriminalnih dejanj, ki temelji na konceptu obveščevalno vodene policijske dejavnosti. Posledično je bil oblikovan tudi obveščevalni model, imenovan European criminal intelligence model (ECIM) (Potparič in Dvoršek 2010).

Tudi Slovenija si kot članica EU prizadeva vpeljati nove modele in strategije policijskega dela v okvir svojega delovanja z namenom uskladitve svojega nacionalno varnostnega sistema z drugimi sistemi držav članic kot podsistema Europolovega informacijskega sistema. S tem posledično se policija preusmerja iz mehanizma prisile v mehanizem, ki koristi širši skupnosti. To pomeni tudi delitev dela na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kriminalitete, pri čemer se kriminalistična policija ukvarja s hudimi oblikami kriminalitete na lokalni in državni ravni, medtem ko se lokalna policija ukvarja le z milejšimi oblikami kriminalitete (Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2002 v Potparič, 2014).

V okviru diplomskega dela bomo s pomočjo ustrezne tuje in domače literature proučili novo nastajajoč model obveščevalno vodene policijske dejavnosti, njegove prednosti in morebitne pomanjkljivosti ter stopnjo njegove implementacije v slovensko policijo. Analizirali bomo faze obveščevalno vodene policijske dejavnosti in jih primerjali z značilnostmi drugih policijskih modelov. Ti so obveščevalno vodena policijska dejavnost, v skupnost usmerjene policijske dejavnosti in strategija v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela. V zaključku bomo podali predloge za morebitno hitrejšo implementacijo novega modela v slovensko policijo.

1.1 Cilji in teze zaključnega dela

Cilji zaključnega dela so s pomočjo ustrezne tuje in domače literature proučiti novo nastajajoč model, njegove prednosti in morebitne pomankljivosti. Glavni cilj je preučiti stopnjo njegove implementacije v slovensko policijo ter oblikovati priporočila za uspešno implementacijo modela v slovensko policijsko prakso.

1.2 Predpostavke in omejitve zaključnega dela

Predpostavke:

1. Pravočasni in relevantni obveščevalni izdelki so ključni za učinkovito omejevanje kriminalitete.
2. Koncept obveščevalno vodene policijske dejavnosti v slovenski policiji se napačno enači s področjem pridobivanja informacij od virov in informatorjev.
3. Usposobljenost odločevalcev glede uporabe končnih kriminalističnoobveščevalnih izdelkov v Sloveniji je pomankljiva.

Omejitev, s katero se bomo srečali pri izdelavi zaključnega dela, je pomanjkanje raziskav na slovenskem ozemlju, ki se ukvarjajo s tematiko obveščevalno vodene policijske dejavnosti in njeno implementacijo v slovensko policijsko prakso.

1.3 Predvidene metode zaključnega dela

Predvidene metode raziskovanja, ki jih bomo uporabili pri pisanju diplomske naloge, so naslednje:

- deskriptivna oz. opisna metoda, s katero bomo opredelili pojme in ugotovljena dejstva ter naredili pregled literature,
- komparativna metoda, s katero bomo primerjali različne modele policijskega dela,
- metoda sinteze in meta analize, s pomočjo katerih bomo povezovali posamezne ugotovitve v smiselno celoto,
- metoda konkretizacije, s katero bomo napisali zaključke,
- metoda kompilacije, s katero bomo povzeli mnenja in ugotovitve drugih avtorjev.

2 Obveščevalno vodena policijska dejavnost

Številni strokovnjaki iz področja policijske dejavnosti predlagajo različne definicije pojma obveščevalna vodena policijska dejavnost (v nadaljevanju OVPD). Splošno sprejeta definicija OVPD ne obstaja, so pa si sestavni deli različnih definicij med seboj podobni. Kaj v resnici predstavlja OVPD? Kot model vodenja naj bi se razvil v Veliki Britaniji po reformah v policiji v začetku 90-ih let dvajsetega stoletja. Kot koncept vodenja naj bi njegove korenine segale leta nazaj v zgodovino dela policije, vendar se mi na tem mestu osredotočamo le na obdobje, ko je prišlo do uradne vpeljave OVPD v delo policije. Koncept OVPD opisuje dejstvo, da mora biti policijska dejavnost o perečih problemih dobro informirana in usmerjena oz. proaktivna. Kriminalci svoja kazniva dejanja le redko storijo slučajno. Če njihovo kaznivo ravnanje ni slučajno, potem zanj obstaja vzrok. Na podlagi tega in na podlagi gibanja kriminalcev, njihovega načina življenja, sposobnosti in naklepa, lahko predvidimo bodoča kriminalna dejanja in nato ustrezno interveniramo. To je vsekakor ožja predstava uporabnosti OVPD v policijskem delu (Harfield in Harfield 2008).

V Evropi so se zaradi večanja stopnje kriminala in neučinkovitosti tradicionalnih modelov policijske dejavnosti začela prizadevanja za vpeljavo novih modelov v policijske organizacije kot ukrep proti rastočemu kriminalu. Obveščevalno vodena policijska dejavnost je ena novejših taktik v boju proti kriminalu, v policijskem besednjaku trenutno velja za najbolj učinkovit način, s katerim skuša policija omejiti in preprečiti kriminal. Strategije, ki temeljijo na obveščevalnih podatkih, izvirajo iz finančnih omejitev, ki so realnost sodobnega policijskega dela (Ratcliffe, 2002).

Ratcliffe (2008) navaja, da OVPD predstavlja nadgradnjo kriminalističnoobveščevalne dejavnosti (v nadaljevanju KOD), pri tem pa vsebuje tudi določena načela nekaterih strategij, kot so strategija v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela, strategija policijskega dela v skupnosti in strategija »CompStat«.

Ameriško ministrstvo za pravosodje v svojem memorandumu iz leta 2007 definira koncept OVPD kot pristop sodelovanja na področju kazenskega pregona, ki ga sestavljajo v problem usmerjena policijska dejavnost, deljenje informacij in policijska odgovornost z

izboljšanimi obveščevalnimi operacijami. Zbiranje in analiza informacij, ki se nanašajo na kriminal, ter ugotavljanje pogojev, ki prispevajo k nastajanju kriminala, je pripeljalo do oblikovanja izdelka, katerega namen je pomoč organom kazenskega pregona pri razvijanju taktičnih odzivov na grožnje ter strateškega načrtovanja, ki je vezano na nastajajoče ali spreminjajoče se grožnje (Carter in Carter, 2009).

Bistvena razlika med obveščevalno dejavnostjo in KOD je v tem, da prva zbira in analizira informacije z namenom izdelave obveščevalnih informacij, ki omogočajo sprejemanje odločitev na podlagi logičnih zaključkov, za KOD pa je značilno, da so kriminalistično-obveščevalne informacije usmerjene v pridobivanje dokazov, ki omogočajo kazenski pregon.

Model OVPD predstavlja nadgradnjo koncepta KOD. Koncept KOD je dokaj nov pristop, ki je dobil dokončno podobo na angleškem govornem področju kot odziv na neučinkovitost obstoječih konceptov. Razvojna pot KOD je potekala tako, da je znanje in izkušnje črpala iz vojaško-obveščevalne dejavnosti in obveščevalne dejavnosti, ki se je izvajala za potrebe nacionalne varnosti (Potparič, 2014).

Koncept OVPD omogoča deljenje informacij med organi preprečevanja, omejevanja in zatiranja kriminalitete, kar je njegova prednost v primerjavi z zastarelimi modeli policijskega dela. Kritično in logično razmišljanje sta temelji modela OVPD. Odlična logika in strateško načrtovanje vodita k določenim ciljem in taktičnim akcijskim načrtom. Model OVPD sestoji iz temeljnih med seboj odvisnih postopkov. To so zbiranje podatkov, njihova analiza in deljenje podatkov. Na tem mestu zaradi svoje pomembnosti izstopa analiza, saj le golo posredovanje podatkov vodilnim osebam nima nobenega vpliva na njihovo odločanje (Baker E. Thomas 2009).

OVPD predstavlja novo organizacijsko nomenklaturu in filozofijo upravljanja za doseganje zahtev obveščevalne dejavnosti. Uspešno vodenje zahteva natančne informacije, strateško načrtovanje in informirano odločanje. OVPD je sredstvo in kašipot do uspešnega vodenja. OVPD osredotoča svojo dejavnost in analizo kriminalitete na ponavljajoče se storilce. Še več, skuša se celo vtihotapiti v kriminalne organizacije in njihova kriminalna dejanja.

Sedem osnovnih pravil, iz katerih je sestavljena (Baker E. Thomas 2009):

- osredotočanje na poklicne kriminalce,
- uporaba zaslišanj storilcev,
- analiza ponavljajočih se kriminalnih dejanj in vročih točk kriminalitete,
- tajni sodelavci oz. informatorji,
- prikrite operacije,
- fizično in elektronsko opazovanje,
- deljenje obveščevalnih informacij.

OVPD je definitivno razvijajoči se koncept. V zadnjih nekaj letih je opaziti revizijski pristop do modela OVPD. To je pristop, ki si želi premakniti OVPD bolj v smer komponent, kakor sta osredotočanje na kriminal in v problem usmerjena metodologija kot sestavni del modela v problem usmerjene policijske dejavnosti (Oakensen v Ratcliffe, 2008).

Ratcliffe (2008) ugotavlja, da OVPD predstavlja naslednje:

- filozofijo upravljanja oz. biznis model,
- želi doseči zmanjšanje in preprečevanje kriminalitete ter omejiti storilčevo kriminalno dejavnost,
- uporablja pristop upravljanja od zgoraj navzdol,
- združuje kriminalno analizo in informacije o kriminalu v obveščevalni izdelek,
- uporablja podatke o kriminalu za objektivno usmerjanje sredstev policije,
- usmerja svoje aktivnosti na poklicne in nevarne kriminalce.

2.1 Vpeljava koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti v delo policije

Gre za prelomnico v policiji, ki je zahtevala nove modele vodenja, ki bi ne glede na številne ukrepe, s katerimi se policija sooča in ki prinašajo krčenje finančnih sredstev, kar se negativno odraža pri izvajanju tradicionalnega dela policijskega dela, ki temelji na zadostnega števila zaposlenih, omogočala uspešno izvajanje nalog policije. Najprej se je koncept pojavil v Veliki Britaniji, od koder izvira, nato pa se je OVPD razširila tudi na druge celine sveta angleško govorečih držav, kot so ZDA, Avstralija, Kanada. Kasneje se je pričela tudi na evropskih tleh, kjer se je razvila razprava o uporabnosti tega modela in njegove

vpeljave v delo policije. To prizadevanje je bilo podprto s Haaškim programom, ki ga je leta 2004 sprejel Evropski svet na področju pravosodja in notranjih zadev v EU. S tem dokumentom je bil model OVPD vpeljan v varnostno strukturo EU. Državam članicam je bila dana naloga oblikovanja proaktivnega načina omejevanja hudih kriminalnih dejanj, ki temelji na konceptu OVPD. Posledično je bil oblikovan tudi obveščevalni model ECIM (Potparič in Dvoršek 2010).

Tudi Slovenija se je kot ena od članic EU obvezala vpeljati nove modele in strategije policijskega dela v okvir svojega delovanja. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019-2023 (2019), ki odgovarja na sodobne varnostne izzive, namenja veliko pozornosti konceptu OVPD s tem, da jasno spodbuja sodelovanje in izmenjavo informacij med policijskimi in sodnimi organi držav članic in z agencijami EU, ki niso v celoti izkoriščene, kar naj bi omogočalo proaktivni pristop ter načrtovanje in določanje prednostnih nalog v boju proti kriminalu. Prav tako vzpostavlja strategijo za odzivanje na grožnje v EU, kamor sodijo terorizem in radikalizacija, organiziran kriminal (npr. tihotapljenje migrantov, trgovina z ljudmi in trgovanje s strelnim orožjem, drogami in cigaretami) ter okoljevarstveni, finančni in gospodarski kriminal.

2.2.1 Velika Britanija

Velika Britanija zaradi visoko razvite policijske dejavnosti in kot začetnica uporabe in razvoja OVPD zelo uspešno ponazarja učinkovitost in sofisticiranost modela OVPD. Proces vodenja modela OVPD je vključeval ljudi s predhodnimi vojaškimi izkušnjami. Na začetku dvajsetega stoletja so bili ustvarjeni različni oddelki, ki so se ukvarjali z zbiranjem seznamov znanih storilcev kaznivih dejanj, ki so bili vpleteni v različne vrste kriminalitete, predvsem v hujša kazniva dejanja (umori, ropi, tatvine, preprodaja prepovedanih substanc, itd.). Namen zbiranja in vodenja teh evidenc je bil gotovo proaktivno naravnano. Policija je hotela s temi sezname povezati določena kazniva dejanja med seboj in tako storilec onemogočiti izvrševanja kaznivih dejanj v prihodnosti. Oblikovane so bile tudi policijske enote, ki so se ukvarjale z delovanjem večjih kriminalnih skupin. Agenti iz teh enot so se uspešno infiltrirali v kriminalne skupine z namenom zbiranja informacij o njihovem delovanju, da bi jih zmogle uspešno razkrinkati in inkriminirati (Dekleva, 2015).

V 50-ih letih prejšnjega stoletja je bila s strani Scotland Yarda ustanovljena prva policijsko-obveščevalna enota, ki je bila usmerjena h konkretnim kaznivim dejanjem, kot so potujoči kriminalci in organiziran kriminal. V nadaljevanju so se zaradi razvoja številnih drugih oblik kriminala kot odziv temu izoblikovale številne druge policijske enote, ki so se ukvarjale s posebnimi vrstami kriminala. Leta 1960 se je začelo združevanje kriminalističnoobveščevalnih enot v okviru različnih policijskih služb, pri čemer je bila ustanovljena policijsko obveščevalna enota »C11«. Njene naloge so zajemale zbiranje, razporejanje in širjenje kriminalističnoobveščevalnih informacij (Potparič, 2014).

Nacionalni obveščevalni model (ang. The National Intelligence Model, v nadaljevanju NIM) je orodje za izvajanje OVPD v Veliki Britaniji. Njegov namen je osredotočiti se na operativno policijsko delo in doseči večji učinek iz sredstev, ki so na voljo. Predstavlja jasen okvir analize podatkov in informacij, ki omogočajo reševanje problemov na področju kazenskega pregona. Na splošno je NIM poslovni model za operativno policijsko delo (Bizant, 2019). Oblikovan je bil leta 1999 s strani Agencije za preiskavo mornariške kriminalitete (ang. Naval Criminal Investigative Service) z namenom promovirati model OVPD na nacionalni ravni in vzpostaviti enotne standarde na področju obveščevalne tematike v 43 policijskih enotah v Angliji in Walesu Bowers (v Potparič, 2014).

NIM uprizarja prizadevanje za promocijo učinkovitega modela OVPD na nacionalni ravni in standardizacijo obveščevalno-povezanih postopkov in procesov v vseh policijskih službah v Angliji in Walesu. Nemogoče je izdelati celovit model, ki bi racionaliziral in sistematiziral načine, v skladu s katerimi policijske organizacije predajajo informacije in sprejemajo odločbe o uporabi sredstev (John in Maguire, 2004).

NIM je zastavljen v okviru štirih kategorij »izdelkov«, in sicer:

- analitičnih izdelkov,
- obveščevalnih izdelkov,
- izdelkov o pridobljenem znanju in
- sistemskih izdelkov.

Analitični izdelki predstavljajo kratka poročila, izdelana s strani specialnih obveščevalnih enot na podlagi analize informacij in podatkov iz različnih virov. Razlikujejo se po formi in

vsebini glede na uporabljene tehnike in vire, iz katerih so pridobljeni. Celotna ponudba teh izdelkov je naslednja: analiza rezultatov, analiza kriminalnih vzorcev, analiza tržnega profila, demografska analiza, analiza kriminala belega ovratnika, analiza omrežij, analiza tveganja in analiza ciljnih skupin. V bistvu večina teh izdelkov predstavlja ključna faza predelave informacij v obveščevalne podatke.

Obveščevalni izdelki nastanejo iz nekaterih zgoraj navedenih analitičnih izdelkov, ki so združeni ali razviti v obveščevalne izdelke, ki jih je mogoče na splošno razdeliti na strateške ocene, taktične ocene, ciljne osebe in profil problema (žarišča ali ponavljajoči se kriminal). Služijo kot smernice pri odločanju o prednostni razvrstitvi težav in ciljev, za dodeljevanje nalogov določeni osebi ali skupinam in kot osnova za načrtovanje operativnih odzivov.

Izdelki o pridobljenem znanju so tisti izdelki, ki obveščajo o nadaljnjem razvoju samega modela in ohranjajo njegovo kakovost. Vključujejo izdelavo protokolov na vsaki ravni, zajemajoč dostopne podatke; smernice Zakona o varstvu podatkov, obveščevalno izobraževanje in kodekse ravnanja policije.

Sistemske izdelki so zasnovani tako, da zagotavljajo, da je modelu na voljo ustrezna tehnična in računalniška oprema za njegovo učinkovito delovanje, da se v čim večji meri zmanjšajo neučinkovite prakse kot je uporaba številnih platform IS, ki onemogočajo izmenjavo informacij. Uporabljajo se tudi za zagotavljanje varnega dostopa na vseh ravneh.

Ključni uporabniki (in v nekaterih primerih proizvajalci) teh štirih vrst izdelkov so osrednji organi, ki vodijo celoten postopek, dodeljujejo naloge in usklajujejo skupine. Te skupine, v katerih so osrednji člani predstavniki obveščevalnih enot in višji častniki z operativnimi odgovornostmi, se redno srečujejo in določajo ocene in prednostne naloge ter načrtujejo, usklajujejo in upravljajo odziv policije. Pri tem uporabljajo in zahtevajo nadaljnji razvoj obveščevalnih izdelkov, katerih vsebina in zaključki bi morali biti podprti tako s prednostnimi nalogami kot z operativnimi odločitvami. Ta postopek poteka na treh ravneh, in sicer:

- prva raven zajema lokalne zadeve,

- druga raven zajema čezmejna vprašanja,
- tretja raven zajema hud in organiziran kriminal na nacionalni in mednarodni ravni.

Nacionalno obveščevalni model uporablja holističen pogled na vire (vključno s človeškimi viri), ki so na voljo obveščevalni enoti za razvoj učinkovitih izdelkov ali za ustvarjanje novih informacij in obveščevalnih podatkov o prednostnih temah. Njegov poseben pristop k obveščevalnim obveznostim, pri katerem so določene naloge dodeljene patroljnemu policistu ali določeni osebi, je lahko pomemben dejavnik pri ustvarjanju splošne obveščevalne kulture in reševanju določenih težav, povezanih z uporabo obveščevalnega modela v policijski službi (John in Maguire, 2004).

2.2.2 Združene države Amerike (ZDA)

V ZDA je treba začeti na precej bolj osnovni ravni. Razviti je treba funkcionalen model OVPD, ki ima tako prožnost kot uporabnost na področju ameriškega kazenskega pravosodja (Carter in Carter, 2009).

Prvotni načrt o KOD je bil leta 1971 objavljen s strani državne uprave pri ameriškem ministrstvu za pravosodje. Leta 1973 je Nacionalna svetovalna komisija o kazenskopravnih standardih in ciljih odločno podala svoje mnenje o KOD. Pozvala je vse obveščevalne agencije in organe pregona, naj nemudoma vzpostavijo sistem zbiranja in ocenjevanja informacij ter širjenja obveščevalnih podatkov na način, ki ščiti pravico posameznika do zasebnosti, hkrati pa omejuje organizirani kriminal in javne neredne. Standardi so nalagali, da mora vsaka zvezna država vzpostaviti sistem zbiranja, analiziranja, shranjevanja in deljenja obveščevalnih podatkov, pri čemer organi pregona v sistem prispevajo informacije in iz istega sistema dobivajo potrebne informacije za uspešen boj proti kriminaliteti (Peterson, 2005).

Ko so bile prvič uvedene, se obveščevalne enote znotraj organov pregona niso držale zaveze spoštovanja človekovih pravic, kar je pogosto pripeljalo do ekscesa pri izvajanju obveščevalne dejavnosti. V 70-ih letih prejšnjega stoletja so številne obveščevalne agencije zaradi prevelikega posega v zasebnost posameznika prostovoljno umaknile določena pooblastila, nekatera pa po odredbi sodišča ali zaradi političnega pritiska. Po ustanovitvi regionalnih centrov za izmenjavo informacij je bilo ustanovljeno Mednarodno

združenje obveščevalnih analitikov kazenskega pravosodja (ang. International Association of Law Enforcement Intelligence Analysts). Skupaj z Mednarodnim združenjem načelnikov policije (ang. International Association of Chiefs of Police) so se sestajali na letnih srečanjih. V 90-ih letih je bilo ustanovljenih več zveznih centrov za izmenjavo informacij in podporo aktualnim primerom z obveščevalnimi podatki. Nacionalni center za spremljanje drog (ang. National Drug Intelligence Center) je bil ustanovljen v Johnstownu v Pensilvaniji, v severni Virginiji je bila ustanovljena mreža za preiskovanje finančne kriminalitete (ang. Financial Crimes Enforcement Network). Oba sta imela taktične in strateške obveščevalne odgovornosti. Hkrati je bil oblikovan pregled območij z visoko intenzivnostjo trgovine z drogami (ang. High Intensity Drug Trafficking Areas) kot model zveznih, državnih in lokalnih prizadevanj za sodelovanje in izmenjavo informacij.

Mesec dni po 11. septembru 2001 je Odbor za preiskovalne operacije (ang. Investigative Operations Committee) v sklopu Mednarodnega združenja načelnikov policije predlagal njenemu vodstvu, da se marca 2002 izvede konferenco o izmenjavi obveščevalnih podatkov. Konferenca se je udeležilo več kot 100 obveščevalnih strokovnjakov, ki predstavljajo zvezne, državne in lokalne organe pregona iz ZDA in Evrope. Udeleženci konference so predlagali Generalni načrt KOD (ang. General Criminal Intelligence Plan) in nacionalni model KOD Združenega kraljestva iz leta 2000 kot možna osnutka koncepta OVPD v ZDA.

Ključna priporočila na konferenci Mednarodnega združenja načelnikov policije so bila naslednja:

- spodbujati vpeljavo koncepta OVPD,
- zagotoviti kritično ravnotežje državljanskih pravic,
- graditi zaupanje med prebivalstvom,
- odpraviti analitičnega in informacijskega pomanjkanja,
- obravnavati težave v zvezi z usposabljanjem in tehnologijo.

Primarni namen konference je bila ustanovitev delovne skupine za globalno obveščevalno dejavnost (ang. Global Intelligence Working Group), ki vključuje približno 30 obveščevalnih strokovnjakov. Delovna skupina se je v letu 2003 sestala štirikrat in razvila

delitev Nacionalne kriminalistično obveščevalne službe, ki jo je ameriški generalni državni tožilec izdal in odobril oktobra 2003. Vsebovala je 28 priporočil za večje spremembe v načinu pristopa policije (Peterson, 2005).

V obdobju po dogodkih 11. septembra 2001 so organi kazenskega pravosodja doživeli hitre spremembe. Oktobra 2001, približno šest tednov po napadih, je Odbor za preiskovalne operacije policije na letnem zasedanju Mednarodne zveze policijskih šefov (ang. International Association of Chiefs of Police) v Torontu v Kanadi razpravljal o potrebi, da državne, lokalne in regionalne agencije pregona ponovno preučijo svoje obveščevalne funkcije, da bi več organov kazenskega pravosodja razvilo obveščevalno sposobnost in da nacionalno vodstvo vzpostavi standarde in smernice za obveščevalni postopek v teh agencijah. Po tem srečanju je Mednarodna zveza policijskih šefov s sredstvi Urada za v skupnost usmerjene policijske dejavnosti marca 2002 izvedla obveščevalno konferenco. Na konferenci je bila sprejeta vrsta priporočil, vključno z razvojem načrta o delitvi kriminalističnoobveščevalnih podatkov in sprejetjem koncepta OVPD (International Association of Chiefs of Police v Carter in Carter, 2009).

Svetovalna skupina za izmenjavo obveščevalnih podatkov (ang. Global Justice Information Sharing Initiative), ki jo financira Urad za pravosodje (ang. Office of Justice Programs), je že obstajala, zadolžena pa je za razvoj procesov in standardov za učinkovito izmenjavo informacij v kazenskem pravosodnem sistemu. Kot odgovor sprejetim priporočilom na konferenci je bila ustanovljena nova podskupina za globalno obveščevalno dejavnost (ang. Global Intelligence Working Group). Namen te skupine je bil izpolniti sprejeta priporočila na konferenci. Njen prvi izdelek je bil načrt o Nacionalni izmenjavi obveščevalnih podatkov (ang. National Criminal Intelligence Sharing Plan).

Cilj načrta je bil zagotoviti agencijam potrebna orodja in vire za razvoj, zbiranje, dostop, sprejemanje in izmenjavo obveščevalnih podatkov. Za doseg tega načrta je bil vzpostavljen niz nacionalnih standardov, ki jih je strokovna skupnost kazenskega pravosodja formalno prepoznala kot pravičen način in proces za sodobno predelavo obveščevalnih podatkov v organih kazenskega pravosodja (Carter 2004 v Carter in Carter, 2009).

Načrt ima velik vpliv na organizacijsko preusmeritev, filozofijo izmenjave informacij in usposabljanje v organih kazenskega pravosodja v ZDA. Eno ključnih priporočil načrta je bilo, da ameriški organi kazenskega pravosodja sprejmejo OVPD, da bi oblikovalcem javne varnosti zagotovili informacije, ki jih potrebujejo za zaščito življenja državljanov. Ironično, čeprav načrt obsežno razpravlja o potrebi in pomenu koncepta OVPD, pa ne opredeljuje sestavnih delov OVPD in ne pojasnjuje, kako naj bi se koncept izvajal. Skoraj istočasno, ko je bil ustanovljen načrt o Nacionalni izmenjavi obveščevalnih podatkov, je Oddelek za domovinsko varnost (ang. Department of Homeland Security) pripravljal načrte za izpolnjevanje svoje misije. Pomembnost tega razvoja je bila, da je bila dodana nova komponenta modelu OVPD: Obveščanje o domovinski varnosti je opredeljeno na naslednji način: gre za zbiranje in analizo informacij, povezanih z ne-inkriminiranimi domačimi grožnjami na kritično infrastrukturo, zdravja skupnosti in javni varnosti z namenom preprečevanja groženj ali blaženja njihovih učinkov. Te nove obveščevalne odgovornosti so se pojavile v varnostnem okviru domovine. Tako morajo obveščevalne dejavnosti na državni, lokalni in regionalni ravni ocenjevati grožnje, ki jih predstavljajo vse nevarnosti. Čeprav v tem okviru zagotovo obstajajo siva območja, je ključni izziv v tem, da se organi kazenskega pravosodja osredotočijo na grožnje, ki jih predstavljajo nevarnosti, ki poleg kriminalnih groženj vplivajo na javno varnost. Posledično je bila v koncept OVPD vnesena še ena komponenta (Carter in Carter, 2009).

Povezano s sedanjo razpravo je bil zadnji element v razvoju obveščevalnih organov kazenskega pravosodja ustvarjanje okolja za izmenjavo informacij (ang. Information Sharing Environment), kot to zahteva Reforma o obveščevalni dejavnosti in akt o preprečevanju terorizma iz leta 2004 (Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004). Čeprav se ta zakonodaja osredotoča na obveščevalno skupnost, je celo tretjina akcijskih korakov v programu za izmenjavo informacij usmerjena v državne, lokalne in regionalne agencije pregona. Okolje za izmenjavo informacij (ang. Information Sharing Environment) si prizadeva vpeljati učinkovito in razširjeno kulturo izmenjave informacij, uravnoteženo s potrebo po varnosti in zaščiti zasebnosti ter državljanskih pravic in svoboščin. Središče izmenjave informacij in generiranja surovih informacij na državni, lokalni in regionalni ravni naj bi se izvajalo preko modela OVPD (Carter in Carter, 2009).

3 Faze obveščevalno vodene policijske dejavnosti

Temelj vsake kriminalističnoobveščevalne dejavnosti je obveščevalni cikel, ki je sestavljen iz več stopenj oz. faz. Te so: faza načrtovanja in usmerjanja, faza zbiranja, faza vrednotenja in obdelave, analiza, faza posredovanja in faza ponovnega vrednotenja. Nobena faza nima osrednje vloge, zato nobena faza ne sme biti izpuščena, saj se med seboj dopolnjujejo. Model OVPD je prevzel te sestavine obveščevalnega ciklusa iz KOD, ki predstavlja srce OVPD.

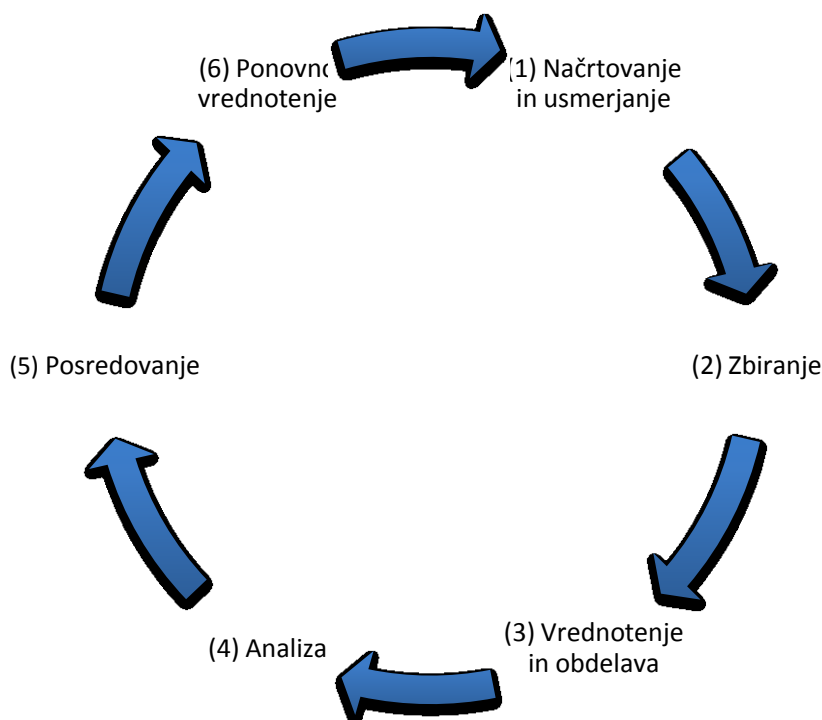
Obveščevalni cikel vključuje postopke in protokole. Smernice skrbijo, da so zbrane informacije veljavne, zanesljive in vredne zaupanja. Končni izdelek je pogosto logično informirana presoja. Obveščevalni cikel ni linearni model, v praksi je sestavljen iz številnih korakov. Analitiki se lahko kadarkoli med ciklom vrnejo na prejšnjo raven za ponovno vrednotenje. Koraki se lahko razlikujejo, ko so na voljo novi neobdelani podatki, kot so npr. terenska poročila in nove informacije preiskovalcev. Koraki torej niso samodejni postopki, končni izdelki so predmet revizije. Za analitike cikel predstavlja splošna smernica, kako postopati, vedno pa ostajajo dovzetni za nove informacije ali perspektive (Baker E. Thomas 2009).

Obveščevalni cikel predstavlja določen postopek od ugotovljene potrebe do informirane odločitve. V celotnem procesu potekajo med seboj povezani podprocesi, ki jih je treba upoštevati in izvesti, če želimo, da uporabniki oz. odločevalci zaupajo v verodostojnost izdelka. Po mnenju Harfilda in Harfilda (2008) sta posebej pomembni dve fazi postopka: vrednotnje in obdelava ter analiza, ki skupaj preverjajo pravilnosti obveščevalnih informacij.

V literaturi srečamo različne oblike razčlenitve obveščevalnega ciklusa, in sicer zato ker določeni strokovnjaki posamične faze še dodatno razčlenijo ali pa določene faze izpustijo oz. jih ne vidijo kot pomembne v samem procesu. Tako denimo Harfild in Harfild (2009) cikel porazdelita na pet faz, in sicer na usmerjanje, zbiranje, vrednotenje in obdelava, analiza in posredovanje.

Europol (v Potparič, 2014) razčleni obveščevalni cikel na šest faz: na fazo usmerjanja, fazo zbiranja, fazo vrednotenja informacij, fazo obdelave (urejanje pridobljenih informacij v format, ki je lahek za dostop in analiziranje), analiziranje in posredovanje končnih izdelkov naročnikom.

Carter(2009) predstavlja obveščevalni cikel, ki ima šest faz (Slika 3.1), in sicer načrtovanje in usmerjanje, zbiranje informacij, vrednotenje in obdelava, analiziranje, posredovanje in zadnja faza spet vrednotenje. Ta faza mora biti nedvomno upoštevana ne le kot zadnji del cikla pač pa skozi celoten proces, saj je njen namen maksimalno prečistiti neverodostojne informacije in popraviti morebitne pomanjkljivosti izdelka.

Slika3. 1: Obveščevalnicikel (Vir:Ratcliffe, 2008).

Ta pristop se zdi logičen in ciklični, delo z njim je strukturirano in v postopkih, ki so urejeni in ponovljivi. Analitikom pomaga, da skozi analitični postopek delujejo od začetka do konca. S širšega vidika konceptualnega modela dela policije obstajajo nekatere omejitve pri razmišljanju na ta način. Analitiki morajo pri svojem delu preskakovati od

faze do faze v obveščevalnem ciklu, hkrati pa zbirati podatke, analizirati informacije, govoriti s strankami in pregledovati naloge. Redkokdaj prejmejo povratne informacije in pregled obveščevalnega izdelka. Kot izpostavlja Gill (v Ratcliffe, 2008) obveščevalni cikel ponazarja, kako pravzaprav izgleda zapleten in pogosto prepleten proces (Ratcliffe, 2008).

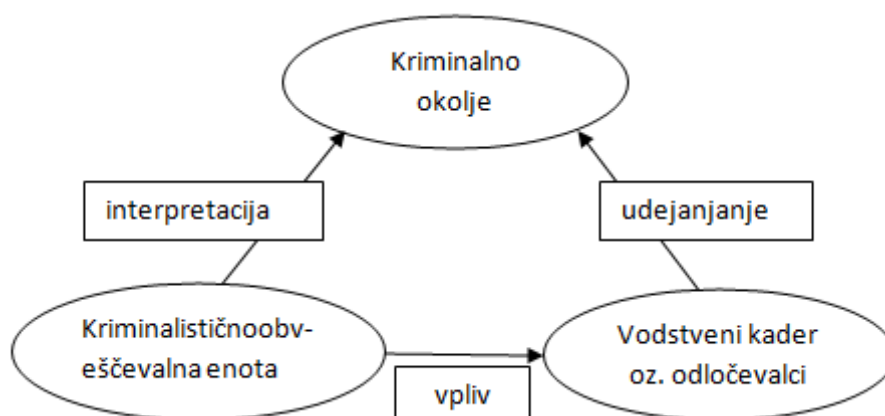
Na kratko bomo predstavili enostavnejši konceptualni model obveščevalnega cikla, ki ga predstavlja 3-i model, slovensko IVU model (interpretacija, vpliv, udejanjanje). Model IVU preprosto prikazuje obveščevalno vodeno policijsko dejavnost, ko obveščevalna dejavnost aktivno interpretira kriminalno okolje in vpliva na vodstveni kader, ki sprejema odločitve, tako da imajo kriminalistično-obveščevalni podatki ključno vlogo pri strateškem usmerjanju organizacije (Potparič in Dvoršek, 2010).

Ratcliffe ga v svoji knjigi *Intelligence-led Policing* (2008) hvali in izpostavlja, da ga uporablja že vrsto let. Poudarja, da bolj nazorno izpostavlja vlogo analitika in vodij v obveščevalno vodeni policijski dejavnosti. Prilagojen je bil z diagrama, ki ga je uporabljala avstralska zvezna policija. Za razliko od prejšnjih modelov gre v tem primeru bolj za konceptualni model nasproti procesno usmerjenim modelom kot je npr. obveščevalni cikel. IVU ali 3-i model je prikazan na Sliki 3.2

V modelu kriminalističnoobveščevalna enota na podlagi zbranih informacij in njihove analize razlaga kriminalno okolje. V drugem delu analitiki vplivajo na odločitve vodij, pri čemer se morajo zavedati potrebe po prepoznavanju pravih odločevalcev, ki lahko vplivajo na kriminalno okolje. Obenem se morajo zavedati, da ti odločevalci morda niso končni uporabniki. Vplivanje na odločevalce je težava številnim analitikom, kajti prenekateri se izogibajo neposrednemu dajanju priporočil svojim strankam. Dajanje priporočil je ključnega pomena v okolju OVPD (Ratcliffe, 2008).

Faze obveščevalnega ciklusa lahko štejemo za uspešno zaključene, ko se obveščevalni izdelek preda končnemu uporabniku. Temu je tako zato, ker obstajajo številne razlage, ki opredeljujejo končni izdelek kot končno stanje ali konec procesa. Končna stopnja OVPD je poskus zmanjšanja učinkov kriminalitete bodisi s preprečevanjem in motnjami bodisi z učinkovitim uvajanjem kazenskega pravosodnega sistema. Da bi prišlo do zmanjševanja kriminala je poleg dveh komponent (interpretacije in vplivanja) potrebno, da vodstveni

kader oz. odločevalci, ki sprejemajo odločitve, upoštevajo obveščevalne informacije oz. da imajo odločilno vlogo pri sprejemanju odločitev in udejanjanju priporočil, ki so jih analitiki podali v obveščevalnih izdelkih. Da bi bil OVPD uspešno udejanjen, so torej potrebne vse trije komponente modela IVU. Obveščevalni analitik mora namreč interpretirati kriminalno okolje, nato pa uporabiti te informacije tako, da vpliva na mnenje odločevalcev. Odločevalec mora učinkovito razporejati sredstva, da lahko pozitivno vpliva na kriminalno okolje.

Slika3. 2: IVU (Interpretacija, Vpliv, Udejanjanje) modelali 3-i model (Vir:Ratcliffe, 2008).

V nadaljevanju bomo predstavili posamezne faze obveščevalnega cikla.

3.1 Načrtovanje in usmerjanje

Načrtovanje in usmerjanje ima ključno vlogo v obveščevalnem procesu. Z učinkovitim načrtovanjem se ocenijo obstoječi podatki in se zagotovi, da bodo dodatni zbrani podatki zapolnili vse vrzeli v podatkih, ki so že na razpolago. Kot je dejal nek zvezni manager v ZDA: »Ne povej mi, kaj vem. Povej mi, česar ne vem.« Da bi potekalo učinkovito, mora biti zbiranje obveščevalnih podatkov načrtovano in usmerjeno. Njegove metode morajo biti usklajene in njegove smernice morajo onemogočiti in prepovedati vse nezakonite načine pridobivanja podatkov. Neupoštevanje istih podatkov lahko pripelje do pomanjkljivega rezultata ne glede na uporabljene analitične sposobnosti. Načrtovanje in zbiranje sta skupni prizadevanji, ki zahtevata tesen delovni odnos med analitiki, ki znajo upravljati, sestavljati in analizirati informacije, ter obveščevalnimi uradniki, ki poznajo

najprimernejše načine za pridobivanje informacij. Načrtovanje zahteva, da agencija vnaprej določi željene rezultate, ki jih namerava doseči s svojimi napori zbiranja (Peterson, 2005).

V fazi načrtovanja in usmerjanja se določijo prioritete in se uskladi delovanje med posameznimi fazami obveščevalnega cikla (Carter, 2009). Načrtovanje in usmerjanje je faza, v kateri uporabniki obveščevalnih izdelkov na vseh ravneh oblikujejo vprašanja o operativnem okolju in določajo njihove prioritete za zbiranje podatkov in analizo le teh. Načrtovanje in usmerjanje sta najpomembnejša segmenta obveščevalnega cikla, ker se posebej osredotočata na določena področja, pri čemer določata meje zbiranja, analize in širjenja končnih izdelkov. Uporabljata se za prepoznavanje fokusnih področij, ki so jih uporabniki obveščevalnih podatkov opredelili za svoje prioritete, z namenom da se sredstva za zbiranje ustrezno razporedijo. Proces načrtovanja in usmerjanja predstavlja izredno velika strateška praksa (New Jersey State Police, 2006).

Primarne vire informacij predstavljajo žrtve, sosedi, informatorji oz. tajni sodelavci in pritožniki. Podporni organi pregona zagotavljajo nepretrgano izmenjavo neprecenljivih kriminalnih informacij. Izmenjava bistvenih kriminalističnih informacij poteka redno. Vendar pa so pravila za dostop do podatkov vnaprej določena, upoštevana je potreba po vednosti, izvedeno je varnostno preverjanje. V tej fazi se določi tarča oz. cilj ter celoten postopek zbiranja in shranjevanja informacij v zvezi s ciljem. Cilji predstavljajo izpostavljene probleme in pereč kriminal v skupnosti, kot so npr. posebne kriminalne dejavnosti, ki potekajo v določenih objektih ali podjetjih. Mapa za zbiranje podatkov o cilju je upravljalno orodje, ki se uporablja za prepoznavanje, sledenje, snemanje, analiziranje in upravljanje informacij o določenih ciljih. To orodje pa zagotavlja, da je pravočasna analiza dostopna policistom in preiskovalcem na terenu. Odločilen pomen za uspešno usmerjanje je osredotočanje na ozko določeno ciljno območje, določeno podjetje in ne na celotno skupnost. Analitiki postavljajo prednostne cilje glede na verjetnosti kriminalnih groženj. Ponovni pregledi in nadaljna zasliševanja kriminalcev na ciljnih območjih zaradi dodatnih kaznivih dejanj krepijo razvoj bistvenih informacij (Baker, 2009).

Z učinkovito izvedbo faze načrtovanja in usmerjanja zagotavljamo boljšo koordinacijo in sodelovanje znotraj organizacije, hitro odzivanje na spremembe v okolju, kakovostno opredeljevanje ciljev in prioritet, kakovostne informacije in kriminalističnoobveščevalne izdelke za podporo pri odločanju ter večjo učinkovitost pri razporejanju sredstev (Potparič, 2014).

3.2 Zbiranje

Pomembno področje, ki ga policija in tožilstvo predstavljata kot tradicionalno najbolj poudarjen del v obveščevalnem procesu, je zbiranje podatkov (Peterson, 2005). To zahteva še posebno pozornost pri vzpostavljanju kriminalističnoobveščevalnega sistema. Prav to je v kriminalističnoobveščevalnem sistemu pozitivna evolucija ulične taktike, ki je spremljala pridobivanje dokazov v konkretnih preiskavah in prepoznala vrednost, ki jo ima rutinsko zbiranje informacij (Grieve v Potparič in Dvoršek, 2010).

Zbiranje podatkov je sestavljeno iz dveh delov, in sicer iz rutinskega in iz usmerjenega zbiranja informacij. Ker je danes mogoč dostop do izredno velikih količin informacij, lahko pride po ugotovitvah raziskav (Harfield in Harfield, 2008) celo do paraliziranja analitičnih prizadevanj za izdelavo obveščevalnega izdelka. Zato imajo uradniki za kriminalističnoobveščevalno dejavnost nalogo, da prepoznajo vire, ki imajo najverjetneje potrebne podatke, in jih usmerjeno zbirajo, pri čemer morajo upoštevati različne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati posamezne taktične, operativne ali strateške analize (Harfield in Harfield, 2008).

Usmerjeno zbiranje informacij dopolnjujejo rutinsko zbrane informacije, ki jih zbirajo vsi delavci policije pri svojem rednem delu. Pomembno je, da se vzpostavi sistem sistematičnega rutinskega zbiranja informacij ter da se uredita hranjenje in razpolaganje s pridobljenimi informacijami. Zavedati se je treba, da je kriminalističnoobveščevalna dejavnost holistična dejavnost, h kateri prispeva celotna policijska organizacija, v kateri ima vsak zaposleni neposredno ali posredno vlogo v sistemu (Harfield in Harfield, 2008).

Faza zbiranja se nanaša na raziskovalne in operativne dejavnosti, ki izpolnjujejo formalne pogoje in ki so nastale v fazi načrtovanja in usmerjanja. Zbiranje vključuje raziskovanje že obstoječih podatkov in izvajanje operacij z namenom zbiranja surovih podatkov iz

različnih odprtih virov. V nadaljevanju se morajo ti podatki spraviti v obveščevalni cikel po ustreznih kanalih, da bi se ustrezno analizirali. Postopek zbiranja sestavljata dve glavni funkciji: raziskovanje in operativno delo. Raziskovanje poteka z uporabo obstoječih baz podatkov ali drugih skladišč informacij za iskanje informacij, ki so pomembne za trenutno preiskavo ali drugo dejavnost. Vključuje preverjanje indeksov zveznih, državnih, okrajnih in lokalnih organov kazenskega pregona in drugih vladnih baz podatkov ter drugih informacij iz javno dostopnih virov. Z operativnim delom so označene tradicionalne policijske dejavnosti, ki se uporabljajo za pridobivanje več informacij o določenem kriminalnem okolju ali dogodku. Vključujejo uporabo človeških virov, tajne operacije, fizični in elektronski nadzor ter izvajanje nalogov za iskanje in prijetje (New Jersey State Police, 2006).

Zbiranje podatkov je eden najbolj zahtevnih delov obveščevalnega cikla. Tradicionalno je bil najbolj poudarjen segment obveščevalnega cikla, s tem da so organi pregona in državni tožilci namenjali ogromno količino sredstev za zbiranje podatkov. S prihodom nove tehnologije in novimi ali posodobljenimi zakoni je bil ta poudarek podprt. Zgodovinsko gledano so bile najpogostejše oblike zbiranja podatkov, ki so jih obveščevalne enote uporabljale v preteklosti (Peterson, 2005) naslednje:

- fizični nadzor (osebno ali videonadzor),
- elektronski nadzor (zaseda, sledenje in prisluškovanje),
- zaupni informatorji,
- delovanje pod krinko,
- časopisna poročila (zdaj tudi spletni viri) in
- javna evidenca (npr. dolgovi, evidence o davku na nepremičnine).

V tem času je na voljo veliko prikritih in odkritih virov preiskovanja (Peterson, 2005). Viri informacij predstavljajo obsežen pojem, a jih ne glede na to v splošnem delimo na odprte in zaprte vire informacij. Odprti viri informacij načeloma predstavljajo informacije, ki so dostopne javnosti. Informacije, zbrane iz odprtih virov je treba oceniti glede na zanesljivost, ustreznost in veljavnost. Enako velja za informacije iz zaprtih oz. prikritih virov (New Jersey State Police, 2006).

Policijske organizacije pri preiskovanju in preprečevanju kriminala najpogosteje uporabljajo naslednje vire (Potparič, 2014):

- domače in mednarodne informacijske zbirke organov odkrivanja in kazenskega pregona (Europol, Interpol, Schengenski informacijski sistem itd.),
- kriminaliste,
- informatorje,
- tajno delovanje,
- tajno opazovanje,
- uniformirano policijo in obveščevalne službe,
- ostale vladne službe,
- javne informacijske vire (medije, javne podatkovne zbirke, javne registre in evidence, zbirke telefonskih števil, internet itd.),
- zainteresirane občane, žrtve kaznivih dejanj, pritožbe občanov, izjave prič, anonimne prijave,
- znanstvena in strokovna dela in
- prijete in zaprte osebe.

Tu so naštetih le najbolj uporabljeni viri zbiranja informacij. Vsekakor jih je bistveno več, seveda v okviru dovoljenega.

Ureditev sistematičnega zbiranja informacij je torej življenjskega pomena za učinkovito delo policije in kazenskega pravosodja. Le tako se lahko pride do odgovorov na vprašanja kdo, kaj, kdaj, kje, kako in zakaj (Potparič in Dvoršek, 2010). Glede na to, da govorimo o proaktivni policijski dejavnosti, ki temelji na pridobljeni informaciji, se v praksi izkaže, da se ji ne posveča dovolj pozornosti in da se z informacijami postopa neustrezno, še posebej ker jih je treba obravnavati kot informacije z visoko vrednostjo, ki lahko preprečijo kaznivo dejanje in zmanjšajo stroške (Dekleva, 2015).

3.3 Vrednotenje in obdelava

Informacije, zbrane v fazi zbiranja podatkov, se nato ustrezno vrednotijo in obdelajo, pri čemer se upoštevata njihova zanesljivost in operativna vrednost (Harfield in Harfield, 2008). Vrednotenje sestavljata dva osnovna dela: presojanje veljavnosti informacij ter

ocena resničnosti in zanesljivosti vira, njegove ustreznosti, točnosti in trditve. Obveščevalnovodne enote razvijajo predpisane metode za oceno zanesljivosti in veljavnosti informacij (Baker, 2009).

Ta faza vključuje preiskovanje podatkov, ki so na voljo, z namenom odprave neuporabnih, nepomembnih ali napačnih informacij. Podatki se postavijo v logičnem vrstnem redu. Takšen način dela omogoča zapolnitev morebitnih vrzeli, s tem pa posledično tudi odkritje novih pomembnih informacij. Danes pri izvajanju te faze ogromno prispevajo številne programe z možnostmi rudarjenja po besedilih. Pridobljeni podatki morajo izpolnjevati standarde, ki dokazujejo njihovo ustreznost, kar pomeni, da se morajo podatki nanašati na kriminalno dejavnostjo (Peterson, 2005).

Vprašanja, s katerimi se poskuša podatek ovrednotiti in potrditi njegova resničnost in verodostojnost, so naslednja (Harfield in Harfield, 2008):

- Kakšen je izvor informacije? Od kod izvira?
- Kako je vir, ki nam daje informacije, prišel do informacij (npr. neposredno ali posredno)?
- Je ta vir v preteklosti dajal zanesljive informacije?
- Če vir zagotavlja informacije v zvezi le z nekaterimi vprašanji, zakaj ne pozna preostalih delov?
- Ali lahko katero koli od podanih informacij potrdi drugi vir?
- Če ima drugi vir dostop do istih informacij, ali ta resnično zagotavlja neodvisno in neposredno znanje o zadevnih informacijah, ali pa drugi vir zgolj potrjuje, da je imel prvi vir posreden dostop? (V katerem primeru, drugi vir ne potrjuje informacije, ki jih je zagotovil prvi vir?)
- Ali obstaja verjetnost, da so informacije, tudi če jih je mogoče potrditi, pripravljene, da bi preiskovalce zmedle in zavedle? (Namen zavajajočih informacij bo okrepljen, če se da njihova lažna verodostojnost podkrepiti.)

Za vrednotenje informacij je izdelan standardiziran sistem, znan kot 4x4 (Tabela 3.3.1.) ki je danes v uporabi v večini evropskih držav in v Europolu. V Europolu so vse prejete informacije, ki niso ovrednotene, pred uporabo ocenjene v skladu s tem sistemom. Za

uspešno vrednotenje informacij je treba upoštevati naslednja osnovna načela (UNODC, 2011):

- vrednotenje informacij mora temeljiti na strokovni oceni in nanj ne smejo vplivati osebni občutki,
- vrednotenje vira mora biti narejeno ločeno od vrednotenja informacij,
- vrednotenje mora potekati čim bližje viru informacij.

Tabela 3.3. 1: Sistem 4x4 za vrednotenje informacij (Vir:Europol, 2000).

OZNAKA	VREDNOTENJE VIRA
A	Ni dvoma o pristnosti, zanesljivosti in kompetentnosti vira ali vira, ki se je v preteklosti izkazal kot zanesljiv v vseh pogledih.
B	Prejšnje informacije, ki jih je vir posredoval, so se izkazale za zanesljive.
C	Vir je v preteklosti podajal nezanesljive informacije.
X	Ker je vir nov, verodostojnosti, zanesljivosti in pristnosti njegovih informacij ni mogoče presoditi.
OZNAKA	VREDNOTENJE VSEBINE INFORMACIJE
1	Brez dvoma gre za resnično informacijo.
2	Informacija, ki je logična sama po sebi in se ujema z drugimi informacijami, je znana viru osebno ne pa policijskemu uradniku, kateremu vir poroča informacije.
3	Informacija, o kateri vir nič ne ve, jo pa druge informacije potrjujejo za resnično.
4	Informacija, o kateri vir nič ne ve, ne potrjujejo pa je niti druge informacije.

V policijski organizaciji je treba vzpostaviti okolje, kjer bo čim manj možnosti za zlorabo načela »need to know«, po katerem se dostop do informacij omogoči samo tistim, ki te informacije potrebujejo za svoje delo v okviru uradnih dolžnosti. O tem, kdo so tisti posamezniki oz. enote, ki so na podlagi tega načela upravičene do seznanitve, pogosto odločajo tisti, ki so informacijo pridobili in ki zaradi svojih egoističnih interesov namerno

napačno ocenijo, da načelo ni izpolnjeno, ter zaradi tega niso obvezani informacije deliti z drugimi. Zloraba načela je veliko pogostejša in lažje izvedljiva v policijskih organizacijah, kjer se lastništvo informacije povezuje z njeno pridobitvijo (tisti, ki pridobi informacijo, je tudi njen lastnik), kar pa ni v skladu s konceptom OVPD, kjer se na pridobljeno informacijo s strani posameznega preiskovalca gleda kot na last celotne policijske organizacije (Potparič in Dvoršek, 2010).

V ta namen je bil vzpostavljen sistem kod (ang. handling codes), s pomočjo katerega se označi zaupnost informacije oz. kdo lahko ima upravičen dostop do njej. S takim sistemom dela Europol in večina evropskih držav ter ostale države, ki jih imajo sklenjen sporazum o sodelovanju z Europolom. S kodami (Tabela 3.3.2) se zaščiti vir informacije ter se zagotavlja varnost informacije v prihodnosti, da ne bi prišlo do njene zlorabe, hkrati pa se omogoča, da se informacije obdelujejo v skladu z željami lastnika informacij. Označene so s črko H in številko 1, 2 in 3. Z oznakama H1 in H2 se označujejo informacije, za katere veljajo najpogostejše omejitve, medtem ko se H3 uporablja za informacije, pri katerih so vključene dodatne omejitve in dovoljenja.

Tabela 3.3. 2: Kode, ki določajo zaupnost in dostop do informacije (Vir:Europol, 2005).

Kode za ravnanje z informacijami	
H1	Informacija se ne sme uporabljati kot dokaz v sodnih postopkih brez dovoljenja vira.
H2	Informacija se ne sme širiti brez dovoljenja vira.
H3	Veljajo druge omejitve, ki so opisane v prostem besedilu.

3.4 Analiza

Osrednji del obveščevalnega ciklusa je faza analize. Analiza zahteva sposobnost kritičnega razmišljanja in zmožnost na podlagi dostopnih podatkov sprejemati zaključke in podajati predpostavke. Analitiki proučujejo odlomke kriminalnih informacij in jih poskušajo sestaviti v logične vzorce. Združeni odlomki informacij tvorijo hipotezo ali logično ugibanje za preizkušanje predhodnih zaključkov. Poleg tega lahko analitik razvije več alternativnih hipotez. Analitik mora razumeti, kako izvajati uporabne raziskave in ovrednotiti vse razpoložljive informacije. Oblikovanje vzorcev ali hipotez napoveduje morebitne

kriminalne dejavnosti, kar lahko privede do novih strateških in taktičnih ciljev (Baker, 2009).

Analiza je postopek, v katerem se ugotavlja pomen pridobljenih informacij. Skozi analize ugotovimo, katere informacije obstajajo ali manjkajo iz dejstev ali dokazov. Skozi proces analize se zagotovijo nadaljnje možnosti preiskav, predstavijo hipoteze o tem, kdo je storil kaznivo dejanje in kako je bilo storjeno, se napovedujejo prihodnji vzorci kaznivih dejanj in ocenijo grožnje, s katerimi se soočajo organi pregona. Analiza vključuje sintetiziranje podatkov, razvijanje sklepov ali zaključkov in oblikovanje priporočil za ukrepanje na podlagi podatkov ali sklepov. Ti sklepi pa predstavljajo končni obveščevalni izdelek. Potrebno si je zapomniti, da analitik priporoča, vendar ne usmerja in ne odloča o alternativnih možnosti politike, s katero bi do najmanjše možne mere zmanjšali težave s kriminimi dejanji (Peterson, 2005).

Analiza je postopek izdelave obveščevalnih izdelkov (napotkov, priporočil), ki temeljijo na podlagi ocene pridobljenih podatkov iz različnih virov o določenem interesnem področju. Ko analitiki dosežejo sklepe in sprejmejo ustrezne odločitve o zadevi, ustvarijo posebne izdelke, da lahko učinkovito sporočijo svoje ugotovitve, sklepe in priporočila. Namen obveščevalnih izdelkov je s pomočjo istih podatkov pomagati naročnikom pri odločanju in pravilnem razporejanju sredstev. Dostava teh izdelkov je temelj OVPD. Vrsta obveščevalnega izdelka (oblika, dolžina) je odvisna od naročnikove zahteve (New Jersey State Police, 2006).

V obveščevalnem ciklusu je faza analize ključnega pomena, saj se ukvarja s preučevanjem pomena razpoložljivih informacij, ki izpostavljajo bistvene značilnosti. Analiza izpostavlja pomanjkljivosti, prednosti in slabosti v informacijah in določa pot naprej. Analitični postopek je ključnega pomena za razvoj obveščevalnih izdelkov za usmerjanje ciljev kazenskega pregona, tako za kratkoročne operativne cilje kot za dolgoročne strateške načrte. Obseg analize in njena splošna verodostojnost sta odvisna od ravni točnosti predloženih informacij v kombinaciji s spretnostmi analitika. Analiza je ciklični proces, ki ga je mogoče izvesti na vseh vrstah ciljev kazenskega pregona. Združevanje podatkov je prva faza analitičnega postopka, v kateri se združujejo podatki iz različnih virov z

namenom, da se določijo pomanjkljivosti v informacijah in s tem tudi usmerijo organi pregona glede vprašanja, kakšne ukrepe naj prevzamejo. Previdno združevanje podatkov poudarja pomanjkljivosti v informacijah in pomanjkljivosti v preiskavi, s čimer se zagotavlja, da bo analitik nadaljeval z zbiranjem podatkov tudi v najzgodnejših fazah analize. Ta faza postopka omogoča analitiku, da prične na začetku preiskave razvijati hipoteze, ki temeljijo na omejenem znanju. Naslednji korak analitičnega procesa je razlaganje podatkov, kar pogosto pomeni preseganje dejstev in postavljanje vprašanja »kaj, če?«. Da bi bila ta faza uspešna, morajo biti prejšnje faze natančne in popolne, da se čim bolj zmanjša tveganje, ki ga analitik prevzame pri oblikovanju preišljene presoje na podlagi razpoložljivih informacij. Z združevanjem podatkov, običajno v obliki grafikonov, tabel ali zemljevidov, analitik ustvarja platformo, iz katere lahko izvede razlaganje informacij. Diagrami in druge tehnike so uporabni kot pripomočki za informiranje ali ponazoritev idej. Te tehnike, s katerimi si analiza pomaga, so izredno uporabne, saj pomagajo razumeti celoten postopek analize obveščevalnih podatkov in so v veliko pomoč pri razumevanju določene težave. Z vnovičnim ponavljanjem postopka lahko analitik začne bodisi podpirati bodisi oporekati že razvitim hipotezam. Ni pomembno, če je izvirna ideja napačna, pomembno je ugotoviti, da je napačna. Ko se celotno poizvedovanje nadaljuje, postaja stopnja natančnosti idej močnejša in analitik začne bolj zaupati v svoje hipoteze (UNODC, 2011).

Hipoteza izhaja iz teorije, ki lahko usmeri ves postopek nadaljnjega zbiranja podatkov.

Hipoteza ali kakršen koli sklep mora vsebovati naslednje (UNODC, 2011):

- Kdo je ključen posameznik ali posamezniki?
- Za kakšno kriminalno dejavnost gre?
- Kakšen je način delovanja (modus operandi)?
- Katero je geografsko območje, kjer poteka kriminalna dejavnost?
- Zakaj to počne, počnejo (motiv/-i)?
- Kdaj? (časovni okvir).

Operativne skupine lahko preizkusijo postavljene hipoteze ali sklepe, pri čemer so povratne informacije nujne. Hipoteze vsebujejo veliko dvomov, ki jih je treba potrditi,

spremeniti ali zavreči z ugotovitvami, ki izhajajo iz preiskave. Za preverjanje hipotez je potrebno strukturirano zbiranje podatkov, zato je treba razviti učinkovit način zbiranja informacij. V procesu analize je treba upoštevati naslednja načela in standarde za analitike (UNODC, 2011):

- Verjemi v svojo strokovno presojo.
- Ne boj se tvegati.
- Bolje je narediti napako, kot da ne počneš ničesar.
- Za vsako ceno se izogibaj kognitivnim pastem.
- Obveščevalni izdelek je brez koristi, če ni posredovan.
- Ko se glede česa vsi strinjajo, verjetno nekaj ni v redu.
- Vaše stranke ne zanima, koliko veste, povejte jim le tisto, kar morajo vedeti.
- Oblika ni nikoli pomembnejša od snovi.
- Agresivno nadaljaj z zbiranjem informacij, ki jih potrebuješ.
- Postopka urejanja ne jemlji osebno.
- Spoznaj kolege svoje obveščevalne skupnosti in se pogovori z njimi.
- Svojega dela in sebe ne jemlji preveč resno.

Po mnenju Ratcliffa (2008) predstavlja kriminalistična analiza sistematično raziskovanje težav s kriminalom in drugih vprašanj, povezanih s policijo, vključno s socialno-demografskimi, prostorskimi in časovnimi dejavniki, kot je pomoč policiji pri zmanjševanju in preprečevanju kriminala. Drug pogled je ta, da predstavlja skupek sistematičnih analitičnih procesov, usmerjenih v zagotavljanje pravočasnih in ustreznih informacij o vzorcih kaznivih dejanj in trendnih korelacijah kot pomoč operativnemu in upravnemu osebju pri učinkovitem razporejanju sredstev za preprečevanje in zatiranje kriminala.

Kriminalističnoobveščevalno analitiko zaradi razlik v namenu in predmetu analize pogosto delijo na dve področji, in sicer na strateško analitiko in operativno analitiko. Strateška analitika predvideva prihodnje trende kriminala in daje smernice vodjem policije, ki jim pomagajo pri razporejanju sredstev in napovedovanju prihodnjih zahtev. Strateška analitika se koncentrira na dolgoročne cilje policijske organizacije. Strateška analitika predstavlja analizo kriminalnih združb in kriminalnih dejavnosti na splošno, kar ima za

posledico pripravo izdelka, ki vsebuje priporočila za prihodnje ukrepe. Končni izdelek strateške analitike pogosto predstavlja strateška ocena, ki se nanaša na določeno skupinsko grožnjo. Operativna analitika usmerja svoje delo na specifične elemente kakršnih koli kriminalnih aktivnosti. S svojimi operativnimi izdelki pomaga vodjem policije pri načrtnem razporejanju patrulj in logistični podpori policije. Analitični izdelki s preučevanjem odgovornosti glede delovne obremenitve in razporeditve osebja izboljšujejo sposobnost sprejemanja odločitev in kakovost policijskih storitev. Operativna analitika je analitično raziskovanje policijskih služb, poveljnikom in vodjem policije pa nudi znanstveno podlago pri odločanju in izboljšanju delovanja. Operativna analitika podpira vodje pri izvajanju strategije načrtovanja, usmerjanja in nadzoru oddelka (Baker, 2009).

3.5 Posredovanje

Namen faze posredovanje je, da se končni izdelek posreduje naročnikom in vsem tistim, ki ga pri svojem delu potrebujejo. Če obveščevalni izdelek ni posredovan izven obveščevalne enote, je zgrešen eden od glavnih ciljev obveščevalne dejavnosti, ki velewa, da so končni izdelki obveščevalne dejavnosti namenjeni policistom na terenu in policijskim vodjem pri sprejemanju odločitev in razporejanju sredstev (Potparič, 2014).

Ključni cilj obveščevalnih izdelkov je pomagati policistom na terenu. Hitrost in natančnost posredovanja obveščevalnih izdelkov tistim, ki jih zakonito potrebujejo, je glavno načelo za uspešnost obveščevalnega cikla. Vendar pa mora biti pri posredovanju upoštevana pravica do zasebnosti posameznikov, zato se je treba držati pravila, ki daje dostop do informacij le tistim, ki so upravičeni do tega. Delovna skupina za globalno obveščevalno službo (ang. GIWG) je vzpostavila vizualizacijo nacionalnega načrta delitve obveščevalnih podatkov. Načrt zagotavlja osnutek, ki mu lahko policijski vodje sledijo. Načrt ponuja smernice o vzorčnih politikah in standardih za razvoj lokalnih obveščevalnih enot. V razpravi in priporočilih se poudarjajo metode za razvoj in izmenjavo obveščevalnih podatkov (Baker, 2009).

Posredovanje obveščevalnega izdelka je ključnega pomena, saj je končni izdelek brez koristi, če ni pravilno posredovan vsem naročnikom in vnesen v ustrezno obveščevalno zbirko podatkov za uporabo v prihodnjih analizah. Glede na občutljivo naravo nekaterih

podatkov je pomembno upoštevati smernice, ki so jih določile zvezne in državne vlade in se nanašajo na širjenje podatkov. Kljub temu je treba analitična poročila in druge izdelke če je le mogoče razširjati čim bolj na široko, da se z njimi seznanijo čim več strank, ki so do tega upravičene in posledično ti izdelki vplivajo na njihove odločitve. Faza posredovanja se nanaša na potrebo po čim širšem možnem deljenju obveščevalnih izdelkov tako znotraj kot zunaj organizacije. Notranje širjenje pomeni neposredno predstavitev obveščevalnih izdelkov zainteresiranim strankam in vnašanje obveščevalnih izdelkov v podatkovno zbirko. Zunanje širjenje vključuje prizadevanje za izmenjavo obveščevalnih podatkov, kadar je to dovoljeno, med organi pregona in drugimi agencijami javnega sektorja pa tudi s subjekti zasebnega sektorja. To je še posebej izrazito v obdobju terorizma in globalizacije, kjer je sposobnost razumeti grožnje in operativno okolje velika prednost in pripravljenost za reševanje kakršnih koli vprašanj (New Jersey State Police, 2006).

Prav tako Ratcliffe (2008) poudarja dvom, ki pogosto nastaja med analitiki o tem, kdo so končni uporabniki oz. odločevalci, ki na podlagi obveščevalnih izdelkov sprejemajo odločitve za preprečevanje in zatiranje kriminalitete ter kdo so tisti končni uporabniki, ki nimajo možnosti sprejemanja pomembnejših odločitev. Premalo pozornosti je namenjeno odnosu med analitiki in odločevalci. V preteklosti je veljalo, da so odločevalci le tisti, ki so delali v policijski službi. Večina obveščevalnih izdelkov je bila namenjenih detektivom in preiskovalcem, ki so delali na določenih primerih. S prihodom britanskega Nacionalnega obveščevalnega modela (ang. National intelligence model), ki je na eni strani nagnjen k strateškemu izdelku, namenjenim višjim policijskim uradnikom, na drugi strani pa zaradi vse večjega priznavanja modelov, kot je v problem usmerjeno policijsko delo in sodelovanje z industrijo in drugimi preprečevalci kriminala, ustvarja okolje, v katerem delo zunaj policije postaja izvedljiva alternativa za zmanjševanje kriminala. Hegemonija nižjih policijskih uradnikov kot prevladujoče stranke za obveščevalne izdelke se počasi izničuje. Odločevalci so ljudje in institucije, ki lahko vplivajo na kriminalno okolje. Končni uporabniki so tisti, ki so naročili ali prejeli obveščevalni izdelek. Pogosto gre za eno in isto osebo, ker se pojma uporabljata kot sinonima, vendar se to nikoli ne sme zgolj domnevati. Kot primer vzemimo menedžerja enega projekta, ki je hkrati tudi naročitelj obveščevalnega izdelka. Vendar pa menedžer tega projekta ne bo oseba, ki sprejema

strategije razporejanja sredstev, spodbuja spremembe politike ali podpira nove zakone. Ratcliffe (2008) izpostavlja, da je vplivanje na odločevalce prav tako pomembno kot razlaga kriminalnega okolja. Poleg njihovih pričakovanj morajo analitiki poznati tudi delovno okolje, ki vpliva na njihove odločitve.

Obveščevalne izdelke je mogoče posredovati končnim uporabnikom v različnih oblikah. Končni izdelki se razlikujejo glede na potrebe naročnikov in glede na oblike kriminala. Obveščevalne izdelke se lahko končnim uporabnikom posreduje v obliki pisnih poročil, ustno preko različnih predstavitev in z vnašanjem v podatkovno zbirko. Baker (2009) ugotavlja, da posredovanje obveščevalnih izdelkov končnim uporabnikom poteka v obliki:

- Posredovanja informacij preko sestankov: sestanki predstavljajo učinkovit način za hitro širjenje informacij, omogočajo neposredno interakcijo med analitiki in končnimi uporabniki. Analitiki neposredno dobivajo povratne informacije o vsebinskih sklepih. Odvisno od razpoložljivega časa za pripravo, seznanjanje z ugotovitvami poteka s podrobnimi predstavitvami in različnimi tehnikami ali pa ustno z najpreprostejšimi razlagami.
- Izrednih poročil: z izrednimi poročili se posredujejo pomembne časovno odločilne obveščevalne podatke, ne glede na vnaprej časovno opredeljeno posredovanje informacij. Priprava izrednih poročil je časovno omejena, njihovo posredovanje pa naj bo v najkrajšem možnem času. Takšna poročila so običajno potrebna, ko pride do dogodka, ki bo verjetno povzročil spremembo razporeditve virov. Ravno tako lahko osvetli dejstva, ki vplivajo na oceno ogroženosti ali pa na prednostne zadeve, ki so določene s strani vodstva policije.
- Četrtnih poročil o trendih: namen teh poročil je opisati pomembne spremembe, ki so nastale v delovnem okolju. To vodi k prepoznavanju in opisovanju dogodkov in trendov, ki se nanašajo na posebne kriminalne skupine in njihove primarne cilje. Ta poročila vključujejo napovedi o prihodnjih kriminalnih dejavnosti, odkrivajo informacijske vrzeli in določajo prioritete za zbiranje informacij. Četrtna poročila o trendih opredeljujejo značilnosti kriminalnih združb, njihove zmožnosti, način delovanja (modus operandi) in cilje kriminalne organizacije.

- **Ocene ogroženosti:** ocene ogroženosti omogočajo vpogled v vse znane informacije o kriminalni organizaciji ali kriminalni dejavnosti. V oceni ogroženosti analitik povezuje stare in nove kriminalne informacije, ki lahko napovedujejo prihodnje dogodke. Ocene ogroženosti vsebujejo priporočila o možnih ukrepih zoper določeno kriminalno združbo in določajo, katere kriminalne skupine in dejavnosti predstavljajo največji viri ogrožanja za državo, njen mir in gospodarsko stabilnost. Vsebujejo informacije o potencialni človeški grožnji, grožnji določene kriminalne organizacije ali teroristični grožnji.
- **Kriminalističnega biltena:** kriminalistični bilteni vsebujejo kratka analitična poročila, opozarjajo na določene kriminalne storilce in kriminalne organizacije. Kriminalistični bilteni obveščajo policiste o kriminalnih vzorcih, trendih in številnih zločinih, ki se dogajajo v njihovi okolici. Kriminalistični bilteni razkrivajo informacije, ki temeljijo na predpostavki, kdo so potencialne žrtve in ranljive lokacije, kjer lahko storilci počnejo kriminalna dejanja. Informacije iz kriminalističnih biltenov vodjem policije omogočajo razvijati taktične načrte in učinkovito razporejati patrulje.
- **Poročil po akciji:** s tovrstnimi poročili se izpostavljajo pridobljene izkušnje v določenih dogodkih in posebnih policijskih operacijah. Poudarjajo se informacije, ki bi lahko koristile v prihodnosti, vključno z uspehi in napakami v določeni policijski operaciji. Udeleženci operacije s pomočjo raznih tehnik iskanja idej preučujejo možne izboljšave v prihodni operaciji in predstavljajo njihova stališča o poteku operacije.

3.6 Ponovno vrednotenje

Ponovno vrednotenje obveščevalnih izdelkov je zadnja naloga v obveščevalnem ciklu in predstavlja osrednjo značilnost obveščevalnega cikla. Z učinkovitim vrednotenjem se zagotavljajo ustrezne povratne informacije, s pomočjo katerih analitiki ugotavljajo, ali so izdelki ustrezni in ali zadovoljujejo potrebe naročnikov. Predstavlja tudi najboljše sredstvo za medsebojno sodelovanje analitikov, prav tako se z njim spodbuja izmenjavo informacij, pri čemer se prispeva k izboljšanju celotnega obveščevalnega procesa. Evidentno je, da brez povratnih informacij analitiki ne morejo izdelovati uspešnih obveščevalnih izdelkov v

prihodnosti. Ena manj natančnih funkcij obveščevalnega cikla pa je ne glede na navedeno razvoj ustreznih mehanizmov za pridobivanje povratnih informacij o obveščevalnih izdelkih. Medtem ko je veliko različnih ljudi vključenih v sam obveščevalni cikel, tako zbiralci kot končni uporabniki in analitiki, je zelo pomembno, da ti isti udeleženci podajo konstruktivne povratne informacije o uporabnosti obveščevalnih izdelkov. V ponovno vrednotenje morajo biti vključene neposredne povratne informacije s strani končnih uporabnikov na višjih vodstvenih položajih in nižjih vodstvenih položajih ter povratne informacije samih analitikov (New Jersey State Police, 2006).

V fazi ponovnega vrednotenja se pregledajo obveščevalni izdelki z namenom, da se ugotovi njihova učinkovitost. Večji del ocen prihaja od končnih uporabnikov, torej od vodij v policijskih organizacijah, preiskovalcev in policistov. Eden od načinov ponovnega vrednotenja obveščevalnega izdelka je priložitev obrazca z vprašanji, s katerimi se pridobivajo povratne informacije o učinkovitosti izdelka. Da bi bile povratne informacije uporabne, se v obrazcu zastavljajo specifična vprašanja o uporabnosti obveščevalnih izdelkov (Peterson, 2005).

Ponovno vrednotenje je faza, v kateri se nenehno sledi celotnemu obveščevalnemu ciklu z namenom, da se ugotovijo slabosti v kateri koli fazi obveščevalnega cikla, ki jih je treba izboljšati. Ponovno vrednotenje mora potekati skozi celoten obveščevalni cikel in ne sme biti zgolj zadnja faza cikla. Ponovno vrednotenje lahko zajema (UNODC, 2011):

- proces,
- obveščevalni izdelek,
- uporabo obveščevalnega izdelka,
- učinkovitost poročanja,
- razporejanje osebja,
- postavljanje ciljev,
- analitikov pogled,
- pogled končnega uporabnika.

Obveščevalni cikel predstavlja glavno orodje kriminalističnoobveščevalne dejavnosti. Predstavlja proces za izdelavo končnih izdelkov, ki vodstvenim kadrom pomagajo pri

sprejemanju strategij in učinkovitem razporejanju omejenih sredstev. OVPD kot nov model policijske dejavnosti je nadgradnja KOD. Za KOD je značilno, da so kriminalističnoobveščevalne informacije usmerjene v pridobivanje dokazov, ki omogočajo kazenski pregon. Nasprotno pa OVPD policijske organizacije pretvori v proaktivne subjekte, ki zbirajo in analizirajo informacije o kriminalnih dejanj z namenom izdelave obveščevalnih izdelkov, ki omogočajo sprejemanje odločitev na podlagi logičnih zaključkov. Model, ki ga nekateri smatrajo celo za revolucionarnega, je v nasprotju s tradicionalnimi reakcionarnimi ukrepi, omejenimi le na odzivanje na že storjena kazniva dejanja (Guidetti, 2006).

4 Drugi modeli policijske dejavnosti v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti

V nadaljevanju primerjamo značilnosti OVPD z nekaterimi podobnimi policijskimi modeli.

4.1 V skupnost usmerjeno policijsko delo v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti

V 90-ih letih prejšnjega stoletja se je razvoj policijske dejavnosti in nadzor kriminala pospešeno večal. V skupnost usmerjena policijska dejavnost in v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo sta pridobili veliko priljubljenost v Severni Ameriki in Združenem kraljestvu. Besednjak policije je bil hkrati dopolnjen z izrazi »zmanjševanje kriminala«, »lokalna pobuda« in »strategija partnerstva«. Ti policijski modeli niso le privlačne fraze, temveč predstavljajo hitro, pomembno in veliko spremembo v policijskem delu, kar bi lahko imelo globok in dolgoročen vpliv na kazensko pravosodje v prihodnosti (Ratcliffe, 2002).

V skupnost usmerjena policijska dejavnost je zadnja desetletja v anglo-ameriških državah predstavljala najbolj pomembno strategijo dela policije. Predstavlja filozofijo delovanja policije, ki je zelo občutljiva, odgovorna in transparentna za skupnost. Prav tako je popolno nasprotje militarističnem stilu s centraliziranim vodstvom in nizko diskrecijo ter vdanosti direktivni zakonodaji. V skupnost usmerjena policijska dejavnost je model, ki ni neodvisen od javnega soglasja in ni primarno predan reaktivnim strategijam za boj proti kriminalu. Ne gre samo za merjenje učinkovitosti s primerjanjem števil, temveč predstavlja policijski model, ki sloni na strategiji, taktiki in rezultatih, ki temeljijo na privolitev skupnosti in njene potrebe. V skupnost usmerjena policijska dejavnost se razlikuje od tradicionalnih modelov policijskega delovanja. Medtem ko nadzor in preprečevanje kriminala ostajata pomembna cilja policije, v skupnost usmerjena policijska dejavnost uporablja najrazličnejše metode za doseg teh ciljev. Ideal predstavlja sinteza treh komponent, in sicer strategije partnerstva, reševanja problemov in zavezanost za delo na omejenem območju. Da bi razvili partnerstvo, mora lokalna policija vzpostaviti pozitiven odnos s skupnostjo, vključiti jo mora v prizadevanja za boljši nadzor in v

preprečevanje kriminala ter združiti svoja sredstva s tistimi iz skupnosti in lokalnih agencij za reševanje najnujnejših lokalnih težav (Brogden in Nijhar, 2005).

V skupnost usmerjena policijska dejavnost (v nadaljevanju VSUPD), ki je vplivalo na prakso omejevanja kriminalitete na svetovni ravni, si je prizadevalo za reformo tradicionalnega modela policijskega dela, ki se je močno opiral na tehnologijo in motorizirano patroljo, tako da je ponovno vzpostavil povezave med policijo in člani skupnosti. Oba modela, tako OVPD kot VSUPD, sta torej odvisna od dvosmerne komunikacije z javnostjo. Ključna strategija delovanja policije v dobi domovinske varnosti je zagotavljati javnosti informacije o dejavnostih in znakih, ki jih je treba poznati, ter razložiti, kaj storiti z informacijami, povezanimi s potencialnimi grožnjami. Drugič, tako VSUPD kot OVPD, sta odvisna od analize informacij in preoblikovanja informacij v obveščevalne izdelke za ukrepanje. In tretjič, če ni etičnega odločanja in zavezanosti pravicam posameznikov, bosta tako OVPD kot VSUPD verjetno ponovila napake, ki so povzročile znatno nazadovanje pri kazenskem pregonu (Edmund, McGarrell, Joshua, Freilich in Chermak, 2007).

Bayley (v Brogden in Nijhar, 2005) je najbolj jasno določil ključne teme VSUPD. Te so:

- VSUPD poseblja policijsko dejavnost: s tradicionalnimi modeli je bila policija deležna veliko stereotipov, ker se je dajalo velik poudarek na motorne patrolje.
- VSUPD omogoča zbiranje pomembnih informacij z neposrednim stikom.
- VSUPD zmanjšuje prekomerno delovanje: z dobrim poznavanjem skupnosti obstaja manjša verjetnost, da se pri srečanjih z javnostjo pretirano odzovejo in s tem zmanjšajo sovražno spopadanje.
- VSUPD omogoča, da policisti določijo problematične posameznike.
- VSUPD povečuje odzivnost: z vzpostavitvijo rednih postopkov posvetovanja med lokalnimi policijskimi poveljniki in skupnostjo je mogoče policijske ukrepe bolj skrbno uskladiti s potrebami skupnosti.
- VSUPD simbolizira predanost: z raznimi instrumenti, ki jih prevzema policija, javnost dojema, da policija skrbi za skupnost, kar predstavlja najučinkovitejši način, da policija pridobi podporo in zaupanje javnosti.

- VSUPD razvija neformalni družbeni nadzor: z vključevanjem državljanov v reševanje splošnih težav skupnosti jim je omogočeno, da prevzamejo več odgovornosti za svojo usodo.
- VSUPD prispeva k zdravemu okolju: z odzivom na kriminal se izboljša kakovost lokalnega življenja.
- VSUPD ustvarja občutek širše demokratične odgovornosti: z angažiranjem drugih prostovoljnih agencij za izboljšanje kakovosti življenja daje občutek, da je vlada bolj odzivna in dostopna.
- VSUPD pomaga policiji pri spremljanju rasnih in etničnih napetosti in posredovanju pri konfliktih.

Osnovni namen VSUPD je bil povečati legitimnosti policije v soseskah, ki so izgubile zaupanje v delo policije. Osrednji namen VSUPD je usmerjen v povečanje legitimnosti formalnega upravljanja in izboljšanje zadovoljstva skupnosti s policijskimi storitvami. Zelo ohlapno lahko VSUPD opredelimo kot sodelovanje med policijo in skupnostjo, ki zaznava in rešuje težave v skupnosti. Alternativno pa si lahko VSUPD zamislimo kot organizacijsko strategijo, ki v veliki meri prepušča določanje prednostnih nalog in sredstev za doseganje ciljev prebivalcem in policistom, ki delajo v svojih soseskah. Glavne elemente VSUPD lahko povzamemo v enem stavku, in sicer kot prepričanje ali namen policije, da se mora posvetovati z javnostjo in upoštevati njene želje pri določanju in ocenjevanju operativnega policijskega dela, ter da mora sodelovati z javnostjo pri prepoznavanju in reševanju lokalnih problemov. Prav tako je narobe, če enačimo VSUPD s posebnimi programi, ki so pogosto najbolj vidna sestavina modela, ker se ti programi lahko spreminjajo glede na potrebe skupnosti (Ratcliffe, 2008).

Integracija VSUPD je zaradi večjega poudarka na domovinski varnosti in protiteroristični dejavnosti vse manj pomembna. Številni policijski vodje so pod pritiskom, ker morajo izpolnjevati te nove zahteve. Temelji modela VSUPD, ki poudarjajo pomen skupnosti, so lahko v nasprotju s cilji OVPD. Med policijskimi vodjami in voditelji lokalnih skupnosti, vključno s sosedsko stražo, lahko pride do konfliktov glede prednostnih nalog. Konflikti lahko nastanejo zaradi različnih dojemaj ciljev in prioritete med vodij skupnosti in

zagovorniki OVPD. VSUPD predstavlja decentraliziran model vodenja od spodaj navzgor in je popolno nasprotje zelo centraliziranega OVPD modela od zgoraj navzdol, ki je tesno povezan z ukazi in nadzorom, saj so policijski vodje na višjih položajih vedno odgovorni za vse, kar je narobe ali prav (Baker, 2009).

Potparič (2014) ugotavlja, da strategija v skupnost usmerjene policijske dejavnosti ni najprimernejša za preprečevanje in zatiranje hujših oblik kriminala, saj občani kot tudi policisti, ki izvajajo policijsko delo v skupnosti, nimajo prave slike o kriminaliteti. Najboljše rezultate bi pridobili s kombiniranjem informacij in obveščevalnih informacij, ki smo jih pridobili preko izvajanja OVPD in izvajanja policijskega dela v skupnosti. Bistvena razlika med obema modeloma je v tem, da je OVPD usmerjen v omejevanje hudih oblik kriminalitete, VSUPD pa v omejevanje lokalne (lažje) kriminalitete.

4.2 V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo v odnosu do obveščevalno vodene policijske dejavnosti

Tudi v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo je eden od modelov za izboljšanje delovanja policije. Nastal je na pravni fakulteti univerze v Wisconsinu. Prvi ga je predstavil Goldstein (1979) v časopisnem članku z naslovom Izboljšanje policijske dejavnosti: model v reševanje problemov usmerjeno policijska delo. Do pojava v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela se je policijska stroka močno opirala na tri glavne strategije za doseganje ciljev policijske dejavnosti: preventivno patroljiranje, hitro odzivanje in kriminalistična preiskava. V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo ni niti posebna policijska taktika niti strategija za nadzor kriminala. Predstavlja sistem razmišljanja, okvir zastavljenih načel za razumevanje in opravljanje policijskih nalog. Koncept v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo je odprt za širok spekter kriminalnih teorij, policijskih taktik in strategij, pod pogojem, da so vanj vključeni na način, skladen z osnovnimi načeli v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela. Koncept se ukvarja s problemi, za katere javnost pričakuje, da jih policija reši. Med pomembnimi elementi problema je to, da je sestavljen iz več kot enega samega incidenta in da je nekaj, kar ogroža javno varnost. V okviru v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela ne govorimo o odkrivanju in preiskovanju policijskih primerov, kar je brez dvoma pomembno delo, temveč govorimo o preiskovanju in analiziranju problemov s strani

policije. Mikroskopska preiskava problemov pomeni, da skuša policija razumeti povezave med incidenti, ki sestavljajo problem in razumeti, kaj problem povzroča. V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo daje prednost novim tehnikam reševanja problemov, ki so preventivne narave. Policijsko delo je bilo in še vedno je deloma represivno, deloma preventivno. Preventivni vidiki so tisti, ki poskušajo poboljšati, prevzgojiti ali kaznovati, ko je škoda že nastala. Represivni vidiki policijskega dela pa so tisti, ki si prizadevajo, da bi se izognili ali čim bolj zmanjšali škodo, preden se ta pojavi (Wortley in Mazerolle, 2008).

V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo prav tako temelji na konceptih, ki izhajajo iz teorije rutinskih aktivnosti, teorije priložnosti in situacijskega preprečevanja kriminala. Policija rešuje probleme s pomočjo kriminalnega trikotnika, ki je sestavljen iz storilca, žrtve in kraja. Ta preprost prikaz poudarja, da so za nastanek kaznivega dejanja potrebni vsi trije elementi. Če bi se ti elementi združili, potem nastaja problem. Analiza bi se morala nadaljevati z zbiranjem informacij na vseh treh straneh trikotnika. Cilj pa bi bil oblikovati odziv, ki bi nadziral vsaj eno stran trikotnika oz. onemogočiti srečanje storilca in žrtve na istem mestu. Realizacija OVPD bi bila pomemben korak pri krepitvi analitične komponente v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela (Edmund idr., 2007).

V okviru izvajanja v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela policija pogosto uporablja model za reševanje problemov SARA (ang. Scanning- opazovanje, ang. Analysis - analiza, ang. Response- ukrepanje, ang. Assessment- ocenjevanje). Glavne značilnosti teh štirih faz reševanja problemov so (Eck in Spelman (1989) v Meško, 2001):

- opazovanje: v tej fazi poteka identifikacija problema, določijo se značilnosti problema in zaskrbljenostskupnosti glede tega problema;
- analiza: analiza identificiranih problemov je faza, v kateri policisti probleme analizirajo s poglobljenimi analizami vzrokov;
- ukrepanje: v tej fazi policija išče ustrezne rešitve za določene probleme;
- ocenjevanje: zadnja faza je ocenjevanje učinkov ukrepov, v kateri se ocenjuje uspešnost in učinkovitost posredovanja.

Koncepta imata različen izvor, obravnavata različne težave, ustanavljata različne pojme o vlogi, namenu in odgovornosti policije. Predstavljata različne načine razmišljanja in delovanja ter predlagata različne kazalnike uspešnosti. Kljub temu oba predlagata, da policija potrebuje reformo, oba poudarjata bolj analitičen pristop k delu policije in obema je cilj zmanjšanje kriminala. Poleg tega mnogi strokovnjaki verjamejo, da sta med seboj tesno povezani, če ne kar enaka. Razlike gotovo obstajajo. Zagovorniki OVPD na v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo gledajo kot na naiven in nesposoben model pri soočanju z nevarnimi organiziranimi kriminalci, za katere je potrebno dobro organizirano upravljanje, da jim onemogoči in prepreči storitev kaznivega dejanja. Zagovorniki v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela pa OVPD vidijo kot star neuspešen policijski model, preoblečen v novo obleko, ki se ukvarja s težavami iz preteklosti, ne da bi poskušal ugotoviti vzroke, zaradi katerih pride do teh težav. Obstaja več skupnih točk, v katerih se oba koncepta vsaj delno zblížata v zvezi s specifičnimi policijskimi praksami, ki so naslednje (Tilley,2008):

- V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo se osredotoča na probleme, ki izkoriščajo nastale pogoje za ustvarjanje novih problemov. Tukaj so zajeti storilci težkih kaznivih dejanj, hudodelske združbe, novačenje novih kriminalcev, trgi ukradenih dobrin. Za razliko od OVPD je koncept v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela enako, če ne še bolj zainteresiran za iskanje situacij, ki zahtevajo izvrševanje zakonov. S tem je mišljeno zmanjšanje možnosti, zaradi katerih pride do situacijskega kriminala.
- Tako OVPD kot v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo se osredotočata na večkratne žrtve. Za model v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo večkratna viktimizacija predstavlja pomemben vzorec problematičnih vzorcev, ki zahtevajo sistematično pozornost. Storilci, ki ponavljajo kazniva dejanja, so v veliki meri odgovorni za ponavljajoča se kazniva dejanja. Z osredotočanjem na žrtve se določajo tudi ponavljajoči se kriminalni storilci.
- Oba koncepta se poslužujeta strategij zatiranja pri odpravljanju težav. Uporabljajo se pristopi, ki odvrčajo kršitelje od storitev kaznivih dejanj, pri čemer se pogosto ugotovi, da imajo pristopi poleg samega zatiranja stranske učinke. V reševanje

problemov usmerjeno policijsko delo si ravno tako močno prizadeva okrepiti ukrepe za trajno odstranjevanje kriminala med zatišjem, ki so ga ustvarili določeni ukrepi.

- Oba modela potrebujeta izkušene analitike. Oba modela zelo načrtno in premišljeno ravnata z informacijami. Pogosto zahtevata zbiranje informacij poleg uporabe informacij, ki so že na voljo. Pri OVPD je v fazi zbiranja in analiziranja informacij poudarek na resnih in ponavljajočih se storilcev kaznivih dejanj. Pri OVPD se analiza pogosto osredotoča na trenutne ali nedavne vzorce. Obveščevalni podatki se pogosto pridobijo od informatorjev. Zbiranje obveščevalnih podatkov in njihova uporaba je prikrita. OVPD pušča le malo prostora za probleme, ki niso povezani s kriminalom. Medtem pa je pri v reševanje problemov usmerjenega policijskega dela v fazi zbiranja in analiziranja informacij poudarek na problematičnih vzorcih vedenja, ki povzročajo probleme v skupnosti, za katere je policija tista, ki jih mora odpraviti, odstraniti in preprečiti škodo, ki bi nastala zaradi njih. Analiza se pogosto osredotoča na trajne probleme, ki jih ni mogoče odpraviti s standardnimi obliki dela. Osredotočenost se tako razteza na relativno dolga obdobja in na razmeroma širok prostor. Velikokrat se uporabljajo podatki, ki jih je moč dobiti iz baz podatkov, če so ustrezno shranjeni in zabeleženi. Informacije, zbrane na prikrit način in pridobljene od raznih informatorjev, so redko potrebne. V reševanje problemov usmerjeno policijsko delo se ukvarja s problematičnimi vedenji, ki so povezani s policijo, niso pa kaznivi. OVPD se ne ukvarja s prepoznavanjem trajnih težav ali z iskanjem situacij tam, kjer je potrebno izvrševanje zakona. Pri v reševanje problemov usmerjenemu policijskemu delu je to kritičnega pomena. Za razumevanje trajnih in ponavljajočih se težav so potrebne zanesljive baze podatkov, ki segajo v relativno dolga časovna obdobja.

Peterson (2005) je mnenja, da so obveščevalne operacije združljive s problematično usmerjenim policijskim delom. Čeprav sta v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo in model SARA povezana z obveščevalnim procesom, pa so obveščevalni vidiki, ki poudarjajo povezanost z v reševanje problemov usmerjenim policijskim delom, pogosto prezrti. Pri OVPD je pogosto prezrta prva faza modela reševanja problemov SARA. V tej

fazi se OVPD navezuje na model v skupnost usmerjenega policijskega dela, saj opazovanje poteka neposredno med policisti in prebivalci na ulici. Čeprav nekatere obveščevalne agencije analitikom dodeljujejo specifične naloge, pa tisti analitiki, ki bi bili sposobni opravljati vse obveščevalne naloge, povezane s preteklimi, trenutnimi in prihodnjimi zločini, najbolje opravljajo svoje delo v agenciji. Takšno fleksibilnost pa omogoča model, ki združuje OVPD in v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo.

Potparič (2014) ugotavlja, da strategija OVPD predstavlja policijsko delo na dolgi rok, saj se kriminalnih aktivnosti ne skuša le zatirati, temveč tudi napovedovati, preprečevati in nadzorovati. Po drugi strani pa se strategija v reševanje problemov usmerjene policijske dejavnosti osredotoča na reševanje problemov v običajno krajšem časovnem obdobju. V okviru kriminalističnoobveščevalnega procesa torej ni nujno, da se analitiki sprašujejo o vzrokih, ki so pripeljali do problema, kar gotovo lahko predstavlja dodano vrednost.

5 Vpeljava koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti v delovanje slovenske policije

OVPD, ki predstavlja nadgradnjo kriminalističnoobveščevalne dejavnosti, se redoma pojavlja v vseh pomembnih strateških dokumentih Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije kot strategija proti boju z organiziranim kriminalom. Kot cilj je zastavljen razvoj koncepta policijskega dela, ki bo temeljil na obveščevalno vodeni policijski dejavnosti in bo okrepil zmogljivost obveščevalne analitike v okviru policije. Z načrtnim in sistematičnim zbiranjem, vrednotenjem, analiziranjem in posredovanjem obveščevalnih izdelkov naj se zagotovijo možnosti za uspešno odkrivanje in pregon organizirane kriminalitete v Sloveniji, državah EU in zahodnega Balkana. V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2007-2011 in Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012-2016 je eden od ciljev implementacija modela policijskega dela, ki bo temeljil na OVPD.

S Haaškim programom, ki ga je leta 2004 sprejel Evropski svet, na področju pravosodja in notranjih zadev v EU, je bil koncept OVPD vpeljan v varnostno strukturo EU. Slovenija se je kot članica EU obvezala vpeljati nove modele in strategije policijskega dela v okvir svojega delovanja. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019-2023 (2019), ki odgovarja na sodobne varnostne izzive, namenja veliko pozornosti konceptu OVPD s tem, da jasno spodbuja sodelovanje in izmenjavo informacij med policijskimi in sodnimi organi držav članic in z agencijami EU, ki niso v celoti izkoriščeni, kar bi omogočalo proaktivni pristop ter načrtovanje in določanje prednostnih nalog v boju proti kriminalu. Prav tako vzpostavlja strategijo za odzivanje na grožnje v EU, kot so terorizem in radikalizacija, organiziran kriminal (npr. tihotapljenje migrantov, trgovina z ljudmi in trgovanje s strelnim orožjem, drogami in cigaretami) ter okoljski, finančni in gospodarski kriminal.

5.1 Potek dela policije v skladu z modelom obveščevalno vodene policijske dejavnosti

Zaradi vse večjega števila kriminalnih dejanj je več kot očitno tudi slovenska policija preobremenjena, zato se je potrebno osredotočiti na bolj nevarne oblike kriminala, ki predstavljajo največjo grožnjo varnosti državljanov in državi ter je opredeljena kot prioriteta policije. Tako je bilo v Resoluciji nacionalnega programa za preprečevanje in zatiranje kriminalitete za obdobje 2007-2011 kot cilj zastavljena implementacija OVPD. S tem se je Slovenija zaobljubila vpeljati nov model, ki se bo bolj smotrno osredotočal na prioritete oblike kriminala v času zelo skrčenih razpoložljivih sredstev.

Pomemben premik v slovenski policiji se je zgodil v letu 2010, ko je bila narejena večja reorganizacija, ki je upoštevala potrebo po krepitvi kriminalističnoobveščevalne dejavnosti, kar je privedlo do ustanovitve Centra za kriminalistično obveščevalno dejavnost (v nadaljevanju CKOD) znotraj Uprave kriminalistične policije na državni ravni. Naloga CKOD naj bi bila nadaljnji razvoj kriminalističnoobveščevalne dejavnosti v smeri vzpostavljanja nacionalnega kriminalističnoobveščevalnega modela, ki bo temeljil na konceptu OVPD (Potparič, 2014).

Istočasno s pripravami za ustanovitev CKOD je direktor kriminalistične policije v prvi polovici leta 2010 sklical strokovni posvet glede nadaljnjega razvoja kriminalističnoobveščevalne dejavnosti. Na posvetu je bilo prikazano obstoječe stanje na področju kriminalističnoobveščevalne dejavnosti v slovenski policiji, izpostavljeni so bili določeni elementi ECIM, obrazložen je bil koncept OVPD, izpostavljena je bila pomembnost strateške analitike v konceptu OVPD, prikazan projekt prenove informacijskega sistema policije in aktivnosti glede razvoja na področju dela z informatorji, nenazadnje pa so bile nakazane potencialne smeri razvoja kriminalističnoobveščevalne dejavnosti v slovenski policiji. Na posvetu je bilo izpostavljeno tudi, da kriminalističnoobveščevalne dejavnosti ne moremo in ne smemo enačiti s področjem dela z informatorji, ki predstavlja le enega od virov informacij v okviru celotnega kriminalističnoobveščevalnega procesa (Potparič in Dvoršek, 2011).

Posvet je pokazal realno stanje glede zmožnosti slovenske policije, da začne vzpostavljati koncept OVPD. Ugotovljeno je bilo, da slovenska policija še ni pripravljena za neposreden prehod na model OVPD, saj kriminalističnoobveščevalna dejavnost v slovenski policiji še ni dovolj razvita. Kljub temu pa koncept OVPD ostaja glavni cilj oz. strateška usmeritev slovenske policije v prihodnje (Potparič, 2014).

Na posvetu je bilo napravljeno nekaj zaključkov, ki naj bi predstavljali smernice za uspešen prehod slovenske policije na koncept OVPD na področju preprečevanja in zatiranja kriminalitete. Ti zaključki so naslednji (Potparič in Dvoršek, 2011):

- slovenski policiji je potreben celovit sistem OVPD na vseh segmentih dela policije za učinkovito odločanje in razporejanje sredstev,
- potrebna je moderna informacijska tehnologija za obdelovanje in shranjevanje informacij,
- narediti je potrebno spremembe v načinu zbiranja, evidentiranja in izmenjave informacij znotraj policije,
- okrepiti je treba sodelovanje policije z drugimi institucijami v boju proti kriminalu,
- omogočiti je treba ustrezno kadrovske in organizacijske postavitev,
- delo z informatorji je treba profesionalizirati,
- analitične kapacitete je treba modernizirati,
- podatke in informacije je treba zaščititi pred zlorabami,
- policiste je treba spodbujati in motivirati pri vzpostavljanju koncepta OVPD.

V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012-2016 je bila prav tako izpostavljena pomembnost in učinkovitost koncepta OVPD v boju proti kriminalu v času skrčenih sredstev policije. Izpostavljeno je tudi, da ta model predstavlja najsodobnejši način v vse večjem globaliziranem kriminalu, kjer je eden od temeljnih ciljev zagotoviti varnost državljanom in državljanom Republike Slovenije.

V resoluciji so navedeni vzroki, zaradi katerih razvoj OVPD ne poteka v željeno smer:

- nepoznavanje OVPD med zaposlenimi v slovenski policiji,
- ustaljene organizacijske vrednosti v policiji,
- neupoštevanje faz obveščevalnega ciklusa v delu policistov,

- slabo sodelovanje Slovenije z drugimi državami pri izmenjavi informacij,
- neupoštevanje potreb koncepta OVPD pri modernizaciji informacijskega sistema.

V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012-2016 (2012) so izpostavljeni tudi ukrepi za uspešno implementacijo koncepta OVPD, in sicer:

- usposabljanje vodij v policiji,
- izobraževanje in usposabljanje policistov,
- prilagoditev organizacijske kulture in omogočanje potrebne opreme,
- procesna ureditev,
- prilagoditev informacijskega sistema policije,
- čim večje sodelovanje Slovenije pri izmenjavi informacij z drugimi državami članicami sistema ECIM.

V več državah EU z izjemo nekaterih, kot so Belgija, Nizozemska, Združeno kraljestvo in Švedska, ni veliko raziskav o uspešnosti implementacije koncepta OVPD v policijski aparat. Ni torej konkretnega rezultata, ki bi se nanašal na razumevanje koncepta OVPD s strani zaposlenih v policiji in bi pojasnil, v kolikšni meri se sploh izvaja. Zaenkrat tudi Slovenija pripada tej skupini, saj je raziskav s tega področja zelo malo.

Potparič (2014) je v svoji kvalitativni raziskavi z intervjuvanjem pripadnikov vodstvenega kadra in analitikov namenil veliko pozornosti razumevanju modela OVPD s strani zaposlenih v policiji in stopnjo njegove implementacije v slovenski policiji. Pridobil je vpogled v razumevanje obeh konceptov, tako kriminalističnoobveščevalne dejavnosti kot njene nadgradnje OVPD. Kar zadeva koncept OVPD, je njegovo razumevanje zelo pomanjkljivo. Dobri dve tretjini oz. natančno 73% vprašanih ga ne razume, med njimi so tudi taki, ki še niso slišali zanj. Med tistimi, ki tega področja ne razumejo, jih večina koncept povezuje s pridobivanjem informacij od virov in informatorjev. Nekateri koncept razumejo kot sistematično delo pridobivanja informacij s strani virov in informatorjev. Podobne razlage so se glasile kot ciljno zbiranje informacij od oseb, ki so kriminalci ali so v stiku z kriminalci in zbiranje podatkov predvsem s terena, po t. i. proaktivni poti preko virov in informatorjev. Ugotovljeno je bilo, da je takšno enačenje

kriminalističnoobveščevalne dejavnosti s področjem virov in informatorjev, ki predstavlja le en segment širokega koncepta OVPD, med zaposlenimi v policiji dokaj razširjeno. 11. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije (2013), ki je razumljen kot zakonska ureditev kriminalističnoobveščevalnega področja, ureja segment pridobivanja informacij od virov in informatorjev, kar prispeva k napačnemu razumevanju koncepta OVPD. To dejstvo je bilo tudi izpostavljeno s strani enega anketiranega analitika, ki je koncept OVPD razumel.

6 Uveljavitev OVPD v prihodnosti

Nazadnje, da bi končno ustalili koncept OVPD v delovnih praksah, ki jih izvaja policija, se je treba posvetiti določenim področjem, ki bodo v celoti prispevala k še trdnejšemu uveljavljanju modela OVPD v policiji. Predvsem se je potrebno posvetiti kratkemu seznamu opravil za doseg tega cilja. Na tem mestu še enkrat poudarjamo, da je izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje zaposlenih v policiji eden ključnih opravkov za spodbujanje k uspešni uveljavitvi OVPD. Omeniti je treba tudi tanko linijo, ki loči zasebnost in pravice posameznika od ukrepov, s katerimi razpolaga pooblaščen osebje pri upravljanju z informacijami, nato zahtevno in dolgotrajno spreminjanje organizacijske kulture, ki je nujno potrebno, da bi vsak zaposlen v policiji poznal svojo vlogo v skladu s konceptom OVPD in prispeval k učinkovitemu izvajanju modela OVPD (Ratcliffe, 2008).

6.1 Izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje

Izobraževanje in usposabljanje je edini način, kako priti do sprememb v kateri koli organizaciji. Veliko ljudi, ki dela v organih pregona, od poveljnikov do patroljnih policistov, ne razume popolnoma funkcije OVPD in tega, kar se lahko doseže z uspešno implementacijo. To nerazumevanje je najverjetneje največja ovira pri vzpostavljanju OVPD. Petersonova (2005) meni, da je treba celotnemu osebju kazenskega pregona, ki dela na področju obveščevalne dejavnosti, omogočiti minimalne standarde usposabljanja.

Ratcliffe (2008) poudarja, da so zaposlenim v policiji dane le omejene možnosti za izobraževanje in usposabljanje, ki so večinoma omejene na uvodno usposabljanje. Zaradi tega ne preseneča dejstvo, da so analitiki deležni kritike, češ da le štejejo kazniva dejanja in jih ne analizirajo vsebinsko. Sedanje usposabljanje analitikov je večinoma osredotočeno na tehnične sposobnosti. Prav tako je veliko izobraževanj, ki poudarjajo vpliv analitikov pri odločanju. Dobra analiza obveščevalnih podatkov pa je tista, ki prepozna sistemske pomanjkljivosti, ki storilcem omogočajo plodna tla za storitev kaznivega dejanja. Usposabljanje odločevalca o tem, kako zapreti ranljiv sistem, je izjemno koristno pri preiskovanju in pregonu kriminala, veliko koristneje kot pustiti ranljivost morebitnim izkoriščanjem v prihodnosti. Nujno potrebno je obsežno izobraževanje, ki bo analitikom pokazalo, kako delovati v razmerah, ko je poudarjen pomen vplivanja na odločevalce in

oblikovanje priporočil pri vplivu na kriminalno okolje. Nerazumno je pričakovati, da bo vodstveni kader brez dobrega razumevanja splošne filozofije OVPD uspešno opravljal svoje delo v skladu z načeli OVPD. Če povzamemo, v trenutnem okolju usposabljanja obstaja ena kritična pomanjkljivost – to je medsebojno sodelovanje in dopolnjevanje med ustvarjalci in uporabniki obveščevalnih izdelkov, kar je ena glavnih omejitev za razvoj OVPD.

Izobraževanje in usposabljanje sta bistvena pogoja za napredovanje policijske dejavnosti, še posebej v primerih, ko gre za implementacijo novih modelov upravljanja, kot je OVPD. Izvajanje mora potekati od zgoraj navzdol, izobraževanje in usposabljanje pa se mora izvajati že v akademskih klopeh od spodaj pa vse do vodstvenega kadra na vrhu. Izredno koristno je tudi sodelovanje z drugimi institucijami, ki s svojimi spoznanji dopolnjujejo policijsko usposabljanje (Dekleva, 2015).

Maguire in John (2004) ugotavljata, da je bilo že zapolnjenih veliko vrzeli med policijskim vodjem v zvezi z OVPD, vključno z odpravo odpora do OVPD, ki je temeljil na nevednosti o njegovi naravi in namenu. Zato menita, da so izobraževanje, usposabljanje in osveščanje nujno potrebni, če želimo, da novi model osvoji »srca in razum«, tako, da ga bo vsak zaposlen sprejel za svojega, pri čemer bi k učinkovitosti modela prispeval tako v začetni fazi implementacije kot tudi v samem procesu delovanja novega modela.

Koncept OVPD v slovenski policiji ne obstaja dolgo, poleg tega pa je to področje pogosto povezano s podtalnimi dejavnostmi, ki so jih izvajale obveščevalne službe v nekdanji skupni državi. Zato je treba zakonski opredelitvi OVPD nameniti posebno pozornost (Potparič, 2014).

Kot prioriteto moramo postaviti zakonsko ureditev izvajanja OVPD v širšem smislu, ki bo natančno opredelila OVPD in določila način dela policije ter uporabo različnih pooblastil policije pri zbiranju informacij z namenom nadaljnje analize in izdelave končnih obveščevalnih produktov (Potparič, 2014).

6.2 Upravljanje z informacijami

Surove informacije so gorivo, ki poganja obveščevalni cikel. Pretok informacij mora biti neprekinjen in dvosmeren ter mora prihajati iz različnih virov. Pri upravljanju z informacijami je treba upoštevati načelo sorazmernosti, pri čemer morajo biti spoštovane temeljne človekove pravice in svoboščine. Isto načelo se nanaša tudi na shranjevanje zasebnih informacij. V številnih državah je upravljanje in shranjevanje informacij urejeno z zakonodajo. Tako sta ta postopka denimo v Združenih državah Amerike urejena z 28 členom zvezne ustave (ang. 28 CFR 23), s katerim se zagotavlja, da se zasebnost in pravice posameznika ne kršijo, razen če zakon določa drugače. Pri tem obstajajo številne omejitve pri shranjevanju prikritih informacij (Ratcliffe, 2008).

V Združenem kraljestvu je to področje urejeno z Zakonom o varstvu podatkov iz leta 1998. Uzakonjenih je osem osnovnih načel, ki morajo biti upoštevana (Ratcliffe, 2008):

- podatki morajo biti pošteno in zakonito obdelani,
- podatki morajo biti obdelani v skladu z nameni,
- podatki morajo biti ustrezni, relevantni in ne pretirani,
- podatki morajo biti natančni in po potrebi posodobljeni,
- podatki se ne smejo hraniti dlje, kot je to potrebno,
- pri obdelavi podatkov morajo biti upoštewane temeljne človeške pravice,
- podatki morajo biti zaščiteni pred zlorabami,
- podatki se ne smejo posredovati državam zunaj EU brez ustrezne zaščite.

Da bi se koncept OVPD še naprej razvijal, je potrebno temeljno razumevanje pravnih pogojev za zbiranje in shranjevanje prikritih informacij. Z boljšim poznavanjem lahko policija učinkoviteje uporablja orodja, ki so ji na voljo, znotraj zakonskih in etičnih meja, ki upoštevajo načelo sorazmernosti. Brez ustreznega usposabljanja in izobraževanja bodo zaposleni v policiji nevede prekoračili zakonske meje ali pa ne bodo učinkovito uporabljali orodij, ki jih imajo na voljo. V tem primeru bodo izgubili zaupanje javnosti in ne bodo uspešno služili skupnosti, kar je eden od njihovih poglavitnih namenov (Ratcliffe, 2008).

6.3 Sprememba organizacijske kulture

Pri prehodu na nov koncept policijske dejavnosti se moramo zavedati, da so nakup ustrezne informacijske tehnologije, sprememba organizacijske strukture in vzpostavitev načrta upravljanja z informacijami in kriminalističnoobveščevalnimi informacijami cilji, ki se jih lahko doseže relativno hitro. Veliko bolj zahtevno in dolgotrajno pa je spreminjanje obstoječe organizacijske kulture v smeri odgovornosti vsakega posameznika v policijski organizaciji, da aktivno opravlja svojo nalogo v kriminalističnoobveščevalnem sistemu, ki pomeni drastičen odmik od ustaljenega izvajanja policijske dejavnosti (Potparič,2014).

Spreminjanje organizacijske kulture je temeljni dejavnik za nadaljnje delovanje, njeno izvajanje pa je tudi eno najzahtevnejših in najtežjih. Ljudje so trdno prepričani v svoja mišljenja, poglede, mnenja in prepričanja, kar je velika ovira za spremembe. Pri tem imamo v mislih predvsem starejše kadre z izkušnjami, ki zavračajo dodatno učenje in izobraževanje. Takšno stališče vodi nazadovanju. Ključni in oteževalni dejavnik pri izvajanju novega modela dela v širšem smislu organizacije in napredku so ravno zaposleni. Tehnične spremembe so sprejemljivejše, nanje se zaposleni lažje privajajo, saj so konkretne in oprijemljive, hkrati pa so prepričani, da jim bodo prinesle takojšnje koristi. Filozofski pogledi so subtilni in posledično težje razumljivi ter manj sprejemljivi, zato je treba širiti zavedanje, da bodo spremembe poleg kolektivne koristi prispevale tudi na individualni ravni. Šele ko je zaposlenemu jasno, da bo z delovanjem modela tudi njegov profesionalni razvoj boljši, so ustvarjeni pogoji za uvedbo novega znanja in veščin (Dekleva, 2015).

7 Razprava in preverjanje hipotez

H1:Pravočasni in relevantni obveščevalni izdelki so ključni za učinkovito omejevanje kriminalitete.

S pregledom in analizo literature smo ugotovili, da je vloga obveščevalnih izdelkov pri sprejemanju odločitev s strani vodstvenega kadra neizmerna, saj odločitve temeljijo na relevantnih podatkih, ne pa na naključnem ugibanju. Odločitve tako neizpodbitno vplivajo na kriminalno okolje in pozitivno prispevajo v boju proti kriminalu. Kakovostno izdelani obveščevalni izdelki z relevantnimi podatki, pravočasno posredovani vodstvenim kadrom, pomagajo pri sprejemanju logičnih sklepov, pri čemer se izognejo nezaželenim težavam v prihodnosti. S pravočasnimi in relevantnimi obveščevalnimi izdelki lahko napovemo prihodnja kazniva dejanja in ugotovimo priložnosti in motiv, da kdo stori kaznivo dejanje. Končni obveščevalni izdelki pomagajo pri učinkovitem razporejanju razpoložljivih sredstev policije. Posredovanje obveščevalnih podatkov mora biti pravočasno, včasih pa pride do zamude. Kadar so časovne omejitve in prednostne naloge upoštevane, le redko pride do napak. Pravočasno posredovanje je ena od najpomembnejših zahtev pri zadovoljevanju potreb različnih naročnikov. Ti obveščevalni izdelki lahko vplivajo na celoten spekter operativnih zahtev in funkcij izvrševanja. Posredovani obveščevalni izdelki so ključnega pomena za učinkovito vodstvo in odločanje. Iz vsega navedenega je mogoče zaključiti, da smo hipotezo 1 potrdili.

H2:Koncept obveščevalno vodene policijske dejavnosti v slovenski policiji se napačno enači s področjem pridobivanja informacij od virov in informatorjev.

S pregledom in analizo literature ter raziskav, narejenih v Sloveniji, ugotavljamo, da je razumevanje koncepta OVPD, ki predstavlja nadgradnjo kriminalističnoobveščevalne dejavnosti, v slovenski policiji zelo pomanjkljivo. Dobri dve tretjini zaposlenih, kamor sodi tudi vodstvo in analitiki, koncepta namreč sploh ne razumejo. Med tistimi, ki tega področja ne razumejo, so takšni, ki ga v glavnem povezujejo s pridobivanjem informacij od virov in informatorjev. Nekateri koncept razumejo kot sistematično delo pridobivanja informacij s strani virov in informatorjev. Podobne razlage so se glasile kot ciljno zbiranje informacij od oseb, ki so kriminalci ali so v stiku z kriminalci in zbiranje podatkov

predvsem s terena, po t. i. proaktivni poti, preko virov in informatorjev. Na ostale faze obveščevalnega ciklusa sploh ne gledajo kot na potrebne v okviru izvajanja obveščevalne dejavnosti. Prav tako 11. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije (2013), ki je razumljen kot zakonska ureditev kriminalističnoobveščevalnega področja, ureja segment pridobivanja informacij od virov in informatorjev, kar prispeva k napačnemu razumevanju koncepta OVPD. Vse, kar smo ugotovili, nas napeljuje k sklepu, da se koncept OVPD napačno enači s področjem pridobivanja informacij od virov in informatorjev. Zaradi tega hipotezo 2 potrjujemo.

H3:Usposobljenost odločevalcev in analitikov glede uporabe končnih kriminalističnoobveščevalnih izdelkov v Sloveniji je pomankljiva.

Izpostavili smo, kako pomembno vlogo imajo končni izdelki pri sprejemanju odločitev in učinkovitem razporejanju sredstev. Da bi se dosegel njihov namen, je nujno potrebno njihovo upoštevanje in na podlagi podanih sklepov in priporočil, sprejetje učinkovite odločitve. Usposobljenost odločevalcev glede uporabe končnih izdelkov v Sloveniji je dokaj pomanjkljiva, kar nam potrjuje dejstvo o slabem razumevanju koncepta. Delo analitika je večkrat slabo ovrednoteno in stigmatizirano s strani drugih oddelkov policije, da gre le za štetje kriminalnih dejanj. Seveda to nikakor ne drži. Delo analitika ima osrednjo vlogo v obveščevalnem ciklu. Vse dokler se tega razumevanja ne odpravi, ni mogoče izvesti učinkovite implementacije novega koncepta v slovenski policiji. Obe strani je treba usposobiti in izobraziti, tako vodstveni kader kot analitike. Slednji morajo poznati svojo osrednjo vlogo v obveščevalnem ciklu, ki jo izvajajo, in posledično izdelovati kakovostne izdelke, ki bodo vodstvenim kadrom bistvenega pomena pri njihovem odločanju. Vodje pa morajo biti usposobljeni upoštevati te izdelke, ki jim bodo pomagali pri bolj učinkovitem sprejemanju odločitev. Ugotovili smo namreč, da je usposobljenost odločevalcev glede uporabe končnih kriminalističnoobveščevalnih izdelkov zelo slaba. Iz vsega navedenega sledi, da hipotezo 3 potrjujemo.

8 Zaključek

Dejstvo je, da se danes policija sooča s težavami, saj število kaznivih dejanj nenehno raste, hkrati pa so finančna sredstva vse manjša, pri čemer so neizogibne spremembe, ki bodo zamenjale stare modele upravljanja. OVPD predstavlja obetaven koncept, kako se učinkoviteje spopasti s težavami, pred katerimi se je znašla policija zaradi naraščanja hudih oblik kriminalitete. Delo policije je bilo večinoma odzivno. S pomočjo modela OVPD se je policija pretvorila v proaktiven aparat, ki zbira in analizira podatke, ki prispevajo k sprejetju učinkovitih odločb, ki se nanašajo na težave, ki predstavljajo prioriteto policiji. Uspešno uveljavljanje in izvajanje koncepta OVPD vodi k dosegu zastavljenih ciljev in akcijskih načrtov. OVPD predstavlja močno sredstvo kazenskega pravosodja, ki vodstvenim kadrom ponuja možnosti za sprejemanje premišljenih, učinkovitih in pravočasnih odločitev. Ugotovili smo, da zaposleni v slovenski policiji in njenih organih nimajo pozitivnega stališča o konceptu OVPD, ki se je na svetovni ravni izkazal za enega najbolj učinkovitih modelov reševanja problemov. Obstajajo številna prizadevanja za njegovo vpeljavo, še posebej s strani mlajših zaposlenih, ki so odprti za spremembe in uvedbo sodobnejših modelov. Potrebno je zagotoviti ustrezno izobraževanje in usposabljanje vsem zaposlenim v policiji, na tak način, da osvoji njihova srca in razum. Nujna je uvedba modela, ki bo svoje napore osredotočal na prioriteta kazniva dejanja, ki razpolagajo s potencialom, da povzročijo hude probleme v naših soseskah, državi in regiji na sploh. Ravno tako je treba v javnosti odpraviti napačno razumevanje modela OVPD, ki ga večina povezuje s podtalnimi dejavnostmi, ki so jih izvajale obveščevalne agencije v nekdanji državi. To je popoln nesmisel in gre za čisto nekaj drugega. Gre za koncept za večjo splošno varnost in mir v naši državi in v svetu. Iz vsega ugotovljenega je mogoče zaključiti, da je koncept OVPD do sedaj najbolj učinkovit model, kar bi moral biti utemeljen razlog, da si vsi zaposleni v slovenski policiji prizadevajo za njegovo vpeljavo v slovensko policijo.

Viri in literatura

- Brogden, M. in Nijhar, P. (2005). *Community Policing-National and international models and approaches*. Cullompton: Willan Publishing.
- Bizant, N. (2019). *Implementacija koncepta obveščevalno vodene policijske dejavnosti v Sloveniji, Srbiji, Združenem Kraljestvu, na Švedskem in v Črni Gori* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=132658>
- Carter, D. L. in Carter, J. G. (2009). *Intelligence-Led Policing: Conceptual considerations for public policy*. *Criminal justice policy review*, 20(3), 310-325 Pridobljeno na: <https://scholarworks.iupui.edu/bitstream/handle/1805/3856/Carter-2009-Intelligence-Led-Policing.pdf>
- Dekleva, S.(2015). *Obveščevalno vodena policijska dejavnost* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=70746>
- Dvoršek, A. in Frangež, D. (2009). Slovenska kriminalistična policija med "kriminalstrategie" in "criminalintelligence". V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Varstvoslovje med teorijo in prakso: zbornik prispevkov*(str. 1–13). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=40141>
- Dvoršek, A. in Potparič, D. (2012). Oblikovanje osnovne terminologije na področju kriminalističnoobveščevalne dejavnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 63(1), 39-49. Pridobljeno na: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2012/01/RKK2012-01_Potparic_Dvorsek_TerminologijaKriminalisticnoObvescevalneDejavnosti.pdf
- Delač, D. (2010). *Kriminalistično obveščevalna dejavnost; analitična orodja in metode ocenjevanja ogroženosti* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=18527>
- Edmund F. McGarrell, Joshua D. Freilich in Steven Chermak. (2007). Intelligence-Led Policing As a Framework for Responding to Terrorism. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 23, 142. doi: 10.1177/1043986207301363
- Europol. (2005). *Europol information management: products and services* . Haag: Europol. Pridobljeno na: <http://arhiva.mvr.gov.mk/Uploads/Europol%20Products%20and%20Services-Booklet.pdf>

- Guidetti, J. (2006). *Policing the homeland: choosing the intelligent option*. Montreal: Naval Postgraduate School. Pridobljeno na: https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/2904/06Mar_Guidetti.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Harfield, C. in Harfield, K. (2008). *Intelligence, investigation, community and Partnership*. New York: Oxford University Press.
- John, T. in Maguire, M. (2004). *The National Intelligence Model: key lessons from early research*. London: Research Development and Statistics Directorate. Pridobljeno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.625.4738&rep=rep1&type=pdf>
- Meško, N. (2001). V skupnost usmerjeno policijsko delo - izziv za slovensko policijo. *Teorija in praksa*, 2(38), 272-289. Pridobljeno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20012Mesko.PDF>
- Ratcliffe, J. H. (2002). Intelligence –led policing and the problems of turning rhetoric into practise. *Policing and society*, 12(1), 53-66. Pridobljeno na: https://www.researchgate.net/profile/Jerry_Ratcliffe/publication/228766212_Intelligence-Led_Policing_and_the_Problems_of_Turning_Rhetoric_into_Practice/links/57740aa008ae1b18a7de3f01/Intelligence-Led-Policing-and-the-Problems-of-Turning-Rhetoric-into-Practice.pdf
- Ratcliffe, J. H. (2008). *Intelligence-Led Policing*. Cullompton: Willan Publishing.
- Ratcliffe, J. H. (2009). *Strategic thinking in criminal intelligence*. Sydney: Federation press. Pridobljeno na: https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=7PbRYqzhu3cC&oi=fnd&pg=PR1&dq=strategic+thinking+in+criminal+intelligence&ots=r_YdzESs7D&sig=eK3r2Sf5sV0-tmCL74IIRvkhesw&redir_esc=y#v=onepage&q=strategic%20thinking%20in%20criminal%20intelligence&f=false
- New Jersey State Police. (2006). *Practical guide to Intelligence-Led Policing*. Manhattan: Institute for Policy Research. Pridobljeno na: https://www.njsp.org/divorg/invest/pdf/njsp_ilpguide_010907.pdf
- Peterson, M. (2005). *Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture*. Washington, DC: National criminal justice reference service. Pridobljeno na: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>

- Potparič, D. (2014). The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 65(4), 347–360. Pridobljeno na:
https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2014/04/RKK2014-04_DamjanPotparic_TheEffectivenessOfCriminalIntelligenceManagement.pdf
- Potparič, D. (2014). *Oblikovanje nacionalnega modela kriminalističnoobveščevalne dejavnosti* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=69134>
- Potparič, D. in Dvoršek, D. (2010). Vzpostavitev proaktivno usmerjene kriminalistično-obveščevalne dejavnosti v državah Evropske unije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(1), 15-27. Pridobljeno na:
https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2010/01/RKK2010-01_DamjanPotparic_AntonDvorsek_KriminalisticnoobvescevalnaDejavnost.pdf
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2007–2011. (2007). *Uradni list RS*, (40/07). Pridobljeno na:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP58>
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016. (2012). *Uradni list RS*, (66/09) Pridobljeno na: <http://imss.dz-rs.si/imis/e6648ae91a4605b54a92.pdf>
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023. (leto). *Uradni list RS*, (43/19). Pridobljeno na:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO119#>
- Tilley, N. (2003). *Problem-Oriented Policing, Intelligence-Led Policing and the National Intelligence Model*. London: University College. Pridobljeno na:
<https://pdfs.semanticscholar.org/bb06/7c510c954889cd85be02890e6cb698e70ddf.pdf>
- Thomas E. Baker (2009). *Intelligence-led policing, Leadership, Strategies & Tactics*. New York: Looseleaf Law Publications, Inc.
- United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2011). *Criminal intelligence training: Manual for analysts*. New York: United Nations. Pridobljeno na:
https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf
- Wortley, R. In Mazerolle, L. (2008). *Environmental Criminology and Crime Analysis*. Cullompton: Willan Publishing.